

# XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

## ТРЕТА РЕДОЗНА СЕСИЯ

### Стенографски дневникъ

НА

### 26. заседание

Вторникъ, 23 декемврий 1941 г.

(Открито въ 16 ч. 35 м.)

Председателствували: председателятъ Христо Калфовъ и подпредседателятъ Димитъръ Пешевъ.

Секретари: Димитъръ Сараджовъ и Светославъ Славовъ.

### СЪДЪРЖАНИЕ:

|                                                                                                                                                                       | Стр. |                                                                                                         | Стр. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| <b>Съобщения:</b>                                                                                                                                                     |      | <b>По дневния редъ:</b>                                                                                 |      |
| Тронно слово. Речь, произнесена отъ Негово Величество Царя при поднасяне отговора на тронното слово. (Прочитане отъ председателя Х. Калфовъ)                          | 437  | Законопроектъ за бюджета на държавата за 1942 бюджетна година — първо четене продължение разискванията) | 438  |
| Сесия-продължение. Предложение на председателя, в съгласие съ правителството, за продължение първата половина на сесията до 27 януарий 1942 г. включително (Приемане) | 438  | Говорили: Инж. С. Ганевъ                                                                                | 438  |
| Отпуски                                                                                                                                                               | 438  | Д. Андреевъ                                                                                             | 445  |
| Предложение                                                                                                                                                           | 438  | Ж. Струнджевъ                                                                                           | 449  |
|                                                                                                                                                                       |      | Дневенъ редъ за следващото заседание                                                                    | 455  |

**Председателъ Христо Калфовъ:** (Звъни) Има нуждниятъ брой народни представители. Отварямъ заседанието.

(Отсъствуватъ народнитъ представители: Александъръ Гатевъ, Александъръ Карапетровъ, Александъръ Радоловъ, Велизаръ Багаровъ, Гаврилъ Гроздановъ, д-ръ Георги Рафаиловъ, Георги Проздановъ, Деню Чолаковъ, Димитъръ Арнаудовъ, Дончо Узуновъ, Еню Клянтевъ, Иванъ Керемидчиевъ, Игнатъ Хайдудовъ, Маринъ Тютюнджиевъ, Никола Градевъ, Панайотъ Станковъ, Спасъ Мариновъ, Стефанъ Керкenezовъ и Филипъ Махмудиевъ)

(Става правъ) Г-да народни представители! Традиция е, въ пленума, предъ народното представителство, да се съобщи речта, произнесена отъ Негово Величество Царя при поднасяне отговора на тронното слово. Ще прочета текста на речта, която Негово Величество Царьтъ произнесе предъ вашата делегация на 20 т. м., въ 17 ч. 30 м. (Всички г-да министри и народни представители ставатъ прави. Чете)

„Г-це председателю, г-да народни представители! Благодаря ви отъ сърдце за думитъ, които Ми отправяте отъ страна на народното представителство и които изслушахъ съ най-живъ интересъ. Приемайки отговора на тронното слово, щастливъ съмъ, че днесъ имамъ отново случай да бъда въ срѣдата на частъ отъ народнитъ избраници и да размѣня съ тѣхъ мисли по положението на страната и нуждитъ на народа.

Настоящата сесия на Народното събрание заседава пакъ въ дни отъ най-сѣдобносно значение, посрѣдъ събития, които коватъ бъдещето не само на България, но и на цѣлия свѣтъ. Ето защо ние всички, които служимъ на българския народъ, трѣбва днесъ повече отъ всѣкога да бъдемъ дълбоко проникнати отъ чувството на дългъ и себестрицание, отъ съзнанието за важността на голѣмитъ въпроси на нашата вътрешна и външна политика, както и за историческата отговорност, която носимъ предъ бъдещитъ поколения.

Българската външна политика, единодушно одобрена не единъ пътъ съ вота на народното представителство, се е ръководила винаги отъ свещения нашъ националенъ идеалъ — обединението на българския народъ — идеалъ, който сме щастливи да видимъ осъщественъ въ вѣрно приятелство и искрено сътрудничество съ сититъ на

Осѣта. Наредъ съ всички държави отъ Тристранния пактъ и солидарно съ тѣхъ, ние сѣщо така приобщаваме скромнитъ си усилия за създаването на новия редъ въ Европа и на новата европейска общностъ.

Ние сме изправени днесъ предъ трудни и сложни задачи. И азъ не се съмнявамъ, че народното представителство ще продължи и занапредъ да дава своето пълно съдействие въ законодателнитъ мѣроприятия на правителството, целещи благо на българския народъ. Въ тия изключителни времена, едни отъ най-важнитъ задачи за насъ сѣ да се запази сигурността на отечеството, спокойствието и редътъ въ страната; да се взематъ най-целесъобразни мѣрки за правилното развитие на стопанския животъ и да се осигури прехраната и продоволствието на населението; да се обединятъ и споятъ всички духовни и творчески сили на народа. Само по такъвъ начинъ, съ общи усилия и общи материални жертви и ограничения, които, убеденъ съмъ, всички ще понесемъ съ готовностъ, ние ще можемъ да изградимъ една здрава национално, политически и стопански българска държава, която успѣшно да изпълни своята историческа мисия.

Въ величавитъ и решителни моменти, които преживяваме, нека всички бъдемъ единни, съ издигнати сърдца и съ непоколебима вѣра въ тържеството на българската правда. Ръководени само отъ мисълта за щастieto на родината и благоденствието на нашия храбъръ и трудолюбивъ народъ, нека ние всички вложимъ всеотдайно усилията си за изграждането на мощта, напредъка и свѣтлото бъдеще на обединена България.

Богъ да благослови и закриля хубавата българска земя, а вамъ да дава успѣхи при народополезната ви дейностъ.

Да живѣе българскиятъ народъ“ (Бурни и продължителни ръкоплѣскания и многократни викове „ура“)

**Никола Василевъ и други:** Да живѣе Негово Величество Царьтъ!

**Председателъ Христо Калфовъ:** Да живѣе Негово Величество Царьтъ!

Да живѣе Нейно Величество Царицата!

Да живѣе Негово Царско Височество Престолонаследникътъ Князь Симеонъ Търновски!

Да живее обединена България! Ура! (Бурни и продължителни ръкопляскания, виковете „ура“ продължават)

Имам да направя следните съобщения.

Разрешен е отпусък на следните г-да народни представители:

Александър Радолов — 1 ден;

Велизар Багаров — 3 дни;

Д-ръ Георги Рафаилов — 5 дни, съ медицинско свидетелство;

Георги Стефанов — 2 дена;

Игнат Хайдудов — 3 дни;

Марин Тютюнджиев — 1 ден;

Никола Градев — 2 дена;

Николай Султанов — 3 дни;

Стефан Керкенов — 1 ден;

Филип Махмудиев — 2 дена и

Никола Василев — 1 ден.

Постъпило е от Министерството на финансите предложение за одобрение 43. постановление на Министерския съвет, взето въ заседанието му от 6 декември 1941 г., протокол № 200 — относно дадено разрешение на в. „Зелена седмица“.

Г-да народни представители! На 28 т. м. изтича първата половина от редовната сесия, съгласно конституцията. Понеже предстои да разгледаме и гласуваме бюджетопроекта на държавата, председателството, въ съгласие съ правителството, на основание чл. 129 от конституцията, моли г-да народните представители да се съгласят да продължим тази първа половина от редовната сесия до 27 януарий 1942 г. включително, за да можем да извършим тази необходима за държавата работа.

Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на дневния ред:

**Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1942 бюджетна година — продължение разискванията.**

(Председателското място се заема от подпредседателя Димитър Пешев)

**Председателстващ Димитър Пешев:** Има думата народният представител г-н инж. Спась Ганев.

**Инж. Спась Ганев:** (От трибуната) Г-да народни представители! Съ особено вълнение пристъпвам днес към трибуната на Народното събрание, за да кажа няколко думи по сложения за разглеждане въпрос — бюджетопроекта на държавата за 1942 г. Това вълнение произлиза, доколкото аз го чувствам, от особеното вътрешно и външно положение на страната, което налага голяма внимателност на всяко от нас върху това, което говори, и върху мислит, които изказва на публично всеуслушание. Днес повече от всякога над всички, който говори, трябва да тегне отговорността и да има предвид, че евентуално съ изпътната дума може да стори по-голяма пакост от доброто, което е желал да направи съ своите изказвания.

От друга страна, мен ме вълнува въ случая и това, че ние за първ път разглеждаме въ неговата целост редовния бюджет на обединена България, на България, която обхваща въ своите граници всички българи, на България, която се простира от Дунава до Бъло-море и от Охрид до Черно-море.

И тъкмо това положение ме кара да отделя няколко минути и да припомня онова, което бяхме преди две десетилетия, защото, уверен съм, че само така бихме схванали величието на събитията, които изживяваме ние, заедно съ цялия наш народ през последните две години. Преди около 20 години жестоките договори отнеха скъпите ни чисто български земи Македония, Тракия, Добруджа. Западните покрайнини, и някои от нашите сънародници там бяха хвърлени въ тежко и непоносимо робство, а други бяха прокудени от бащините си огнища. Малката и окастрена българска държава заживя тежък и непоносим живот. Тя плащаше репарации въ материали и пари. След тежката и непоносима война народът ни оголът, страната ни се надвеси над пропасть, но коравият дух на българина, неговата въра въ бъдещето, върата му и надеждата му въ младия тогава цар дадоха сили на България да изправи своята измъчена снага.

Аз искамъ съ две малки извадки да ви припомня и да илюстрирам онова време, въ което се заживя наново съ въра за по-добро бъдеще.

Едната извадка е от манифеста, който при стъпването си на престола сегашният цар Борис III отправи към българския народ. Въ втората част на манифеста се казва: „Осласяйки се на волята народна и уповавайки се на закрилата на Всевишния, призовавамъ всички българи да се сплотят около моя престолъ и да ми дадатъ пълната си подкрепа, за да изпълня свещения си дългъ къмъ милата ни родина, която преживява моментъ на крайни усилия и тежки изпитания, и да подготвятъ достойно и честно бъдеще на българското племе.“

Втората извадка е от речта на единъ наш голѣмъ държавникъ, произнесена въ Народното събрание презъ ноември 1919 г., когато България съ договора за миръ бѣ окастрена. Той казва: (Чете) „Съ трудъ, прочее, добросъвестенъ и постояненъ, съ чувство на миролюбие, съ съзнание пълно, че нашата кауза е права и че въ свѣта съвъстѣта на хората нѣма да престане да действува тъй, както е действувала презъ вѣковете, винаги все тъй въ полза на доброто и винаги противъ злото, ние ще можемъ да прекараме и днешните мѣнотии и ще можемъ да дочакаме по-благоприятни дни за България и за нейното право дѣло. Тази е мисълта и тази е надеждата, която ме крепи въ тия тежки изпитания, които преживяваме, и съ нея азъ не бихъ искалъ да се раздѣля, съ нея призовавамъ азъ да се не дѣли никой въ България пакъ казвамъ: съ трудъ и постоянство България ще доживѣе по-честити дни отъ тѣзи, които прекарва сега.“

Отъ двете тия извадки, както и отъ онова, което тогава се е говорило и писало въ нашия печатъ, ние разбираме, че никой въ ония времена не е оклюмалъ вратъ, и всѣки е вѣрвалъ, че зависи отъ насъ да дойдатъ по-честити и по-добри дни, и тия дни действително дойдоха. (Ръкопляскания)

Така ние заживѣхме въ трудъ и, често измѣчвани отъ вътрешни борби, чакахме години наредъ да настѣпи правдата, да се затрогне обществената съвъстъ и съзнание за право у създателитъ на договоритъ въ Версайлъ, Ньонъ и Трианонъ, и да надвие това съзнание за право върху безправieto. Но, за жалостъ, повтори се вѣчната истина: съ кръвъ да се възстановява правдата и справедливостта. И чрезъ кръвъ се дойде до обединението на българския народъ — вѣковната ни мечта. Съ нея преди насъ живѣха българитъ, за нея се борѣха въ робство и свобода, съ перо и орѣжие, мръха и страдаха стотици добри синове на народа ни. И днесъ мечтата е дѣло.

Спомнете си, г-да народни представители, че само близу преди две години ние гласувахме първия редовенъ бюджетъ, внесенъ въ XXV обикновенъ Народно събрание. И тогава всѣки отъ насъ, както и цялия ни народъ, таеше съкровенъ желание да види българския народъ обединенъ, да види българската държава цялостна, тъй както сж ни я завещаха вѣковете и нашитъ дѣди, да види българския царъ като царъ на всички българи.

Така ние тогава мечтаехме, но едвали нѣкой предполагаше, че ние сжщитъ само две години по-късно ще разглеждаме редовния бюджетъ на България, въ който, редомъ съ учрежденията на Търново, да стоятъ учрежденията на Охридъ, до учрежденията на Бургасъ и Варна да стоятъ тия на Силистра, Кавала и Деде-Агачъ, до грижитъ, изразени въ суми и цифри, за Дунавската низина и Маришката долина да стоятъ грижитъ за Бѣломорието, за Вардарската долина, за долината на Черна, за Битолското поле и за Моравско. Не подозирахме, но чудото стана по-бърже, отколкото ние го очаквахме, защото стотици хиляди синове на народа ни сж сложили коститъ си за него, защото българската политика години наредъ следваше своя вѣренъ на интереситъ на народа ни пътъ и защото тя бѣше водена и направлявана само отъ интереситъ на народа. Стана още и затова, защото великиятъ водачъ на Германия и победниятъ духъ на германския народъ раздруса и срути изъ основи съградената и почиваща върху несправедливи и потиснителски договори Европа. И азъ вѣрвамъ, че българскиятъ народъ, вѣренъ въ миналото и днесъ на своитъ съюзници и приятели, ще имъ бже винаги признателенъ и заедно съ тѣхъ ще следва трудния пътъ къмъ крайната победа.

Следъ тия няколко думи, които чувствахъ като необходимостъ да кажа подъ влиянието на мислитъ, които ни навежда бюджетопроектъ за 1942 г. съ своята особеностъ, че той е първиятъ редовенъ бюджетопроектъ на обединена България, азъ минавамъ конкретно върху самия бюджетопроектъ.

Финансовитъ въпроси, които има да се разглеждатъ при единъ бюджетопроектъ, сж сухи и неувѣкателни;

особено когато липсва време, тѣ могат да бждат и скудни, но тѣ сѣ все пак интересни, защото върху финанситѣ се гради животът и бждещето на страната, защото, както нашият финансов министър, така и много голѣми хора сѣ повтаряли мисълта: пари, пари сѣ необходими за всичко и винаги — за мир и за война. Тѣй сѣ казвали голѣми хора, но ще добавя азъ, че сжщитѣ тия голѣми хора винаги сѣ прибавяли: духъ, духъ и много духъ е необходимо. Даже нѣкои отъ тѣхъ си позволяваха да премѣрятъ, че духътъ е три четвърти отъ всичко знова, което е необходимо, за да има успѣхъ и напредѣкъ, за да има здраво бждеше държавата.

И днесъ великиятъ водачъ на Германия дава голѣма тежестъ на духа, когато говори за значението на материалното. Азъ ще си позволя да цитирамъ две мисли, които той при различни случаи е изказалъ, и сѣ които той ясно и силно подчертава значението на духа. (Чете)

„За да може да бжде вършена каквато и да било политика — казва той — необходимо е цѣлиятъ народъ да бжде обхванатъ въ едно и да се направи той жилавъ и устойчивъ по духъ, срещу всичко, което може да се срещне.“

На друго мѣсто той подчертава сжщата мисъл, като казва: „Силата лежи не въ 7 дивизии, не въ 20 или 30 дивизии, но тя лежи изключително въ волята да бждемъ силни.“ Отъ тукъ иде — това историята винаги ни е показвала — голѣмото значение на духа. Безъ духъ, само сѣ материалното, нѣма победа, нѣма успѣхъ, нѣма здрава държава. Истината е, че духътъ и материалнитѣ срдѣства сѣ свързани. Само пари и пари, цифри и суми — тѣ сѣ въ състояние да дадатъ акционерно дружество, тѣ могат да дадатъ голѣма банка, която да борави съ много цифри, съ много капитали, но къмъ всичко това е необходимо да се прибави и духъ, за да стане държава, дейна, годна да напредва, да противостои на всичко.

Минавамъ къмъ цифритѣ, къмъ паритѣ, къмъ сумитѣ, които се поставятъ на разположение, съгласно внесенния бюджетопроектъ, за да може държавата да осмисли и да реализира задачитѣ, редовни и извънредни, които ѝ се поставятъ отъ особенитѣ времена, въ които живѣемъ. Ако остане време, че засега сѣ нѣколко думи по-обширно въпроса за духа и какъ азъ го схващамъ.

Ще разгледамъ само нѣкои отъ цифритѣ въ бюджета. Следъ обширното, теоретически и практически обосновано изложение на г-на министра на финанситѣ не е нужно да се спори — а и време нѣма за това — нито по въпроса за банктното обращение, нито по въпроса за ценитѣ, нито по въпроса за златнитѣ и други девизи и пр. Ние можахме да чуемъ отъ г-на министра на финанситѣ много сведения, много заключения. Практически за насъ не е важно — поне азъ тѣй схващамъ — дали ценитѣ сѣ повлияли върху банктното обращение или обратно, банктното обращение е повлияло върху ценитѣ. За насъ, а и за народа, за масата е по-важно, че ценитѣ сѣ високи, защото голѣмъ, много голѣмъ е процентътъ на хората, които не разполагатъ съ достатъчно банктни въ себе си, за да се справятъ съ високитѣ цени. Какъ ще лѣкува положението Министерскиятъ съветъ, кое ще приеме той за върно, това ще реши той, защото той има повече данни за една върна преценка. За насъ е важно да имаме цени, които да сѣ поносими отъ масата.

Все пакъ отъ времето, което г-нъ министърътъ на финанситѣ употреби въ своето изложение, за да обясни причинитѣ за увеличеното банктно обращение, за да ни увѣри, че то не трѣбва да всѣва никакво безпокойство, се чувствува, че Министерскиятъ съветъ се е занималъ сериозно съ този въпросъ. Ако искаме да бждемъ добросъдѣстни и полезни, ние трѣбва да върваме, че мѣрцитѣ, които той вкратце начерта, които е взелъ и които ще вземе, ще доведатъ до намаление на банктното обращение презъ настоящата година. Намъ ни остава само да му пожелаемъ да успѣе и да приемемъ за истински неговитѣ увѣрения, че нашата национална монета стои здраво и не е застрашена отъ обезценяване. Нашъ дългъ е да предадемъ тази върна и на ония, които, по една или друга причина, сѣ смутени отъ призрака на обезценяването на нашата национална монета. Съ туй, мисля, ние нѣ-добре и най-правилно ще изпълнимъ нашия дългъ.

Сега ще си позволя да мина директно къмъ цифритѣ. Бюджетътъ, заедно съ редовнитѣ и извънредни разходи за 1942 г., възлиза на 14.390.000.000 л. срещу 18.229.000.000 л. за 1941 г., въ която цифра се включва редовниятъ бюджетъ за 1941 г. и двата допълнителни

бюджети, гласувани презъ течение на годината. Разликата въ по-малко въ бюджета за 1942 г. е 3.839.000.000 л., като изпущамъ хилядитѣ, понеже не сѣ отъ значение.

Приходенъ бюджетъ. Отъ дветѣ глави прѣки данѣци и косвени данѣци, споредъ предвижданията, очакваме да постѣпятъ за 1942 г. 3.668.000.000 л. отъ прѣки данѣци и 5.999.000.000 л. отъ косвени данѣци. Увеличението спрямо 1941 г. на прѣки данѣци е 2.326.000.000 л., а на косвенитѣ данѣци — 1.763.000.000 л.

Голѣмото перо въ прѣки данѣци, което прави впечатление, е еднократниятъ данѣкъ върху имуществата на лицата отъ еврейски произходъ въ размѣръ на 1.500.000.000 л., отъ които за 10-тѣ месеца на тази година сѣ постѣпили 382.000.000 л. Като се спадне това еднократно облагане отъ прѣки данѣци, остава цифрата 2.168.000.000 л. Засѣгайки този приходъ отъ 1.500.000.000 л., г-нъ министърътъ на финанситѣ даде пояснения, че той очаква този приходъ да бжде и по-голѣмъ следъ ревизиитѣ, които ще се направятъ, което е вѣроятно да стане. Това облагане е еднократно и следната година то ще липсва отъ бюджета. Значи, ако евентуално бюджетътъ за следната година би останалъ въ сжщия размѣръ, въ който се предвижда сега, и приходитѣ по него останатъ въ онзи размѣръ и видъ, въ който сѣ предвидени сега, ще трѣбва да се потърсятъ нови приходи отъ 1.500.000.000 л., ако, разбира се, не стане намаление на разходите.

Говорейки за данѣка върху имуществата на лицата отъ еврейски произходъ, позволявамъ си да направя едно малко отклонение и да спомена само, че онова желание, което вложи Народното събрание при гласуване на закона за защита на нацията и което се изтъкваше отъ страна на правителството, когато предлагаше закона, а именно побългаряването на предприятията, които досега сѣ принадлежали изключително на лица отъ еврейски произходъ, не се осмисли въ онѣ видъ — поне за мене си казвамъ това — въ който ние очаквахме и идеализирахме може би. Стана нѣщо за побългаряването, но то стана по особенъ начинъ, и азъ мисля, че само отдалѣни лица — броятъ имъ не е интересенъ — можаха да се възползуватъ отъ постановленията на закона — съ съдействието или безъ съдействието на управлението, това не е важно — за да станатъ притежатели на голѣми богатства, за които тѣ дадоха може би срдѣства въ по-малѣкъ размѣръ. Азъ нѣма да се спирамъ върху този въпросъ, обаче искамъ да обърна вниманието на правителството и на народното представителство, че той не е заглѣхналъ, че обществото следи стѣпкитѣ на тия лица, и следъ време, когато условията ще позволятъ, може би бурята ще се разрази и ще засегне хора, които съ нищо не сѣ виновати за създаването на това положение. Правителството, особено нашиятъ финансовъ министъръ, винаги сѣ забелязвали овреме пропускитѣ въ нѣкой законъ. И въ този законъ правителството трѣбоваше да забележи пропускитѣ овреме и да поиска съответна корекция на закона. Каква щѣше да бжде тя и каква би могла да бжде, мене ми се чини, че днесъ нито е време, нито е мѣсто да разискваме тукъ. Азъ само бихъ направилъ малката бележка, че можеше да се направи нѣщо, щото въ голѣмитѣ предприятия, особено индустриални, съ голѣми капитали за стотици милиони лева участникъ да сѣ явилъ сѣ пълно право българската държава, като притежателка на 51% отъ акциитѣ. (Ржкоплѣскания)

Минавамъ нататѣкъ. Споредъ печатното изложение на г-на министра на финанситѣ — разбира се, тамъ той брѣрави съ други цифри, което е право, защото имаме облагания, които не влизатъ въ приходния бюджетъ — отношението на прѣки данѣци, следъ като се спадне еднократниятъ данѣкъ върху имуществата на лицата отъ еврейски произходъ, и косвенитѣ данѣци за 1941 г. и за 1942 г. е приблизително еднакво — 1:3.

Г-да народни представители! Азъ не мога да не засега още единъ въпросъ отъ приходния бюджетъ — въпроса за военновременнитѣ печалби, отъ които се предвижда да постѣпятъ за идущата година 50 милиона лева. Въ изложението тукъ г-нъ министърътъ на финанситѣ казва следното: (Чете) „И затова вие знаете сѣ колко колебания и сѣ колко разисквания ние трѣбоваше да приемемъ единъ законъ, който се нарече отъ нѣкои „антисоциаленъ“ — а азъ, напротивъ, казвамъ, че съображенията за него бѣха само социални — за данѣка върху конюнктурнитѣ печалби, отъ които, както ще видите въ приходната частъ на бюджета за 1942 г., сме предвидили да постѣпятъ само 50 милиона лева“. По-нататѣкъ той продължава: „Мнението ми е, че трѣбва да бждемъ предпазливи, трѣбва да гонимъ справедливото, но и да дѣр-

жимъ смѣтка за мѣстнитѣ условия, защото, както ви казахъ, иначе ще останемъ съ принципи, безъ да имаме готовъ апаратъ, готовъ инструментъ да одухотворимъ тѣзи принципи и да получимъ такива бързи резултати, каквито съ необходими въ момента за задоволяването на голѣмитѣ нужди, които имаме.

**Министъръ Добри Божиловъ:** Това е за данъчната система, г-нъ Ганевъ, не е за закона за военновременитѣ печалби.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Азъ не цитирамъ всичко, азъ изпуснахъ пасажа, въ който се казва, че „това е много малко.“

**Министъръ Добри Божиловъ:** Останалото е резерва, г-нъ Ганевъ. Азъ казахъ, че имаме много резерви, които дай, Боже, да постѣпятъ.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Ясно. — Г-да народни представители! Когато г-нъ министърътъ на финансите е казалъ това, нѣкои народни представители казали, че цифрата 50 милиона лева е много малка. Искамъ въ случая само да кажа, че и азъ сподѣлямъ мнението, че е много малка тази цифра. При увеличилитѣ се цени, при увеличилитѣ се печалби мисля, че може да постѣпятъ повече, ако съответно потърсимъ пропуски, презъ които се изпълзватъ конюнктурнитѣ печалби отъ облагане, което желаете да направи г-нъ министърътъ на финансите, което се желаете и отъ народното представителство. Мисля и вѣрвамъ, че всички сте съгласни, че въ това отношение трѣбва да бждемъ предпазливи. Никой отъ насъ не би желалъ да засегне, да омаломощи голѣмитѣ предприятия, безразлично дали сѣ търговски, строителни или индустриални, но че всички сме съгласни, че голѣмата частъ отъ конюнктурнитѣ печалби, ако не всичкитѣ, ще трѣбва да вѣлзватъ въ държавнитѣ каси, защото тѣ сѣ добити вследствие на едно изключително положение и защото ще се подпомогне изкарването на държавата на добъръ край въ тежитѣ времена, въ които живѣемъ. Дали това е възможно и въ какъвъ размѣръ да се направи, мисля, че нито е време, нито е мѣсто сега да се говори. Азъ моля само, г-нъ министърътъ на финансите да се спре на този въпросъ и да направи евентуално съответната корекция на закона.

Въ бюджета за 1942 г. липсватъ следнитѣ миналогодишни приходи: отъ шконтиране на държавнитѣ бонусе — 730 милиона лева, отъ насичане сребърни монети — 800 милиона лева, отъ вътрешенъ държавенъ заемъ — 3.500.000.000 л., за който г-нъ министърътъ на финансите съобщилъ, че ще надхвърли и тази цифра; отъ насичане на размѣнни монети — 337 милиона лева и други нѣкои пера. Общо тия пера сѣ около 5.500.000.000 л. Въ сегашния приходенъ бюджетъ ми прави впечатление увеличението на приходитѣ отъ мита. Когато г-нъ министърътъ на финансите обясняваше въ своето изложение, че е погрѣшна мисълъта на нѣкои народни представители, че можемъ да поевтинимъ известни стоки у насъ, като премахнемъ или намалимъ митата за тѣхъ, между другото той спомена, че въ особеното време, въ което живѣемъ сега, когато вносътъ отъ странство е по-малкъ — и фактически това е тъй — ние и безъ това не можемъ да очакваме едно увеличение на приходитѣ отъ митата. Може би г-нъ министърътъ на финансите има нѣкакви съображения, има нѣкакви данни, които намъ не сѣ известни, но положението е такова: за 1941 г. сѣ предвидени да постѣпятъ 1.150.000.000 л. отъ мита отъ вносни стоки; за изтеклитѣ 10 месеца сѣ постѣпили 767.000.000 л., а за 1942 г. се предвиждатъ да постѣпятъ 1.300.000.000 л. Разбира се, този увеличенъ приходъ отъ мита презъ 1942 г. се предвижда отчасти съ огледъ на голѣмата територия, която ще бжде задоволявана днесъ презъ нашитѣ митници. Но като се има предвидъ, че доста дълго време тая година тази територия е била задоволявана отъ нашитѣ митници и сѣ постѣпили 767.000.000 л. за 10-тъ месеца; като вземемъ предвидъ, че излишекътъ, както ни съобщилъ г-нъ министърътъ на финансите, отъ 50.000.000 л. презъ м. октомврий се е покачилъ презъ м. ноемврий на 450.000.000 л., ако се не лъжа, и че той очаква въ края на годината да стигне до 800.000.000 л., на които той разчита като на единъ резервъ, и като приемемъ, че положението отъ този излишекъ иде отъ митницитѣ, ние пакъ едва ли ще можемъ, като вземемъ за база резултатитѣ отъ тая година, да стигнемъ до 1.300.000.000 л. приходи отъ мита презъ 1942 г. Още повече не можемъ да достигнемъ тази цифра и затова, защото повечето отъ доставкитѣ ще бждатъ държавни, а тѣ не плащатъ мито. Освенъ това, за вносни материали за облагоу-

стройствени работи на общинитѣ въ освободенитѣ земи ще се иска, ще се настоява да се доставятъ безъ да се плащатъ мита, и въ края на краищата г-нъ министърътъ на финансите вѣроятно ще се съгласи. Отъ друга страна трѣбва да се вземе предвидъ, че въ разхония бюджетъ за идущата година сѣ предвидени само 25.000.000 л. за помощи на семействата на повиканитѣ въ войската граждани, когато за тая целъ презъ текущата година бѣха предвидени 900.000.000 л. — значи, предвидени сѣ въ по-малко 875.000.000 л. Дай, Боже, да не потрѣбва да даваме такива помощи презъ идущата година, но все пакъ е вѣроятно да потрѣбва. Значи, вънъ отъ разходитѣ по представения ни бюджетъ, може да стане необходимо да се изразходватъ за тази целъ 900.000.000 л. и презъ 1942 г. Отъ друга страна, по параграфи 24 и 25 отъ бюджета на Министерството на общественитѣ сгради и благоустройството липсватъ вноскитѣ, които държавата досега даваше за издрѣжката на персонала, който бѣ иззетъ отъ държавния бюджетъ и се прехвърлил къмъ Главната дирекция на строежитѣ — една вноска за пѣтица, а другата за водни строежи. Сумата по тия два параграфа на текущия бюджетъ възлиза на 150.000.000 л. Значи, само по тѣзи две пера имаме намаление въ разходитѣ по новия бюджетъ на държавата съ около 1.050.000.000 л., които, пакъ повтарямъ, може да се явятъ, независимо отъ всичко друго, презъ следната година. Значи, и при излишека 800.000.000 л., който очаква г-нъ финансовиятъ министъръ, отъ думитѣ на когото се разбира, че той действително ще бжде осъщественъ, ние още въ началото на идната година може би ще се намѣримъ въ положението да търсимъ нови приходи за евентуалнитѣ нови нужди или за задоволяване на стари нужди. Дали нови приходи ще бждатъ намѣрени съ заемни или чрезъ облагания, това вече зависи отъ прецедента, който ще направи г-нъ министърътъ на финансите, когато дойдатъ тѣзи нужди. Само едно искамъ да подчертая, че така, както е съставенъ сега бюджетътъ, не е изключена вѣроятността, въ едно близко бждеще да се яви нужда отъ единъ допълнителенъ бюджетъ.

Минавамъ къмъ втората частъ отъ бележкитѣ, които имамъ да направя по бюджета — да сравня бюджетопроектитѣ на нѣкои министерства съ тазгодишнитѣ имъ бюджети и да изтъкна нѣкои особености. Изключвамъ бюджета на Върховното правителство и бюджета на Министерството на войната, за разходитѣ на което министерство днесъ ние не можемъ и не бива да държимъ смѣтка. Днесъ моментитѣ сѣ върховни за държаватани, и всичко, каквото е необходимо за това министерство, ще трѣбва да бжде дадено, защото отъ туй зависи преди всичко съществуването на държавата въ утрешния день. Ще сравня само бюджетопроектитѣ на останалитѣ министерства и ще направя нѣколко разсѣждения.

Въ бюджетопроекта на Министерството на вътрешнитѣ работи — азъ вече казахъ това — липсва помощта за семействата на повиканитѣ въ войската граждани. Нѣкои нови разходи отъ особено значение нѣма, освенъ извънреднитѣ разходи, специално разходътъ, който се предвижда за бойни припаси и орѣжие на полицията. Това е единъ необходимъ разходъ. Може би задоволяването на тази нужда е закъснѣло малко. Ние не можемъ да не одобримъ единъ такъвъ разходъ за полицията, на която, особено въ днешно време, се възлагатъ голѣми задачи, както и за да не се повторятъ нѣкои печални случаи, на които ние тукъ често сме се спирали, когато полицията, въпрѣки всичко, е изпълнила своя дългъ. Ние ще трѣбва да дадемъ тия срѣдства, които сѣ необходими за задоволяване тази нужда на полицията.

Въ бюджета на Народното просвѣщение е предвиденъ по-голѣмъ разходъ за организацията „Бранникъ“ — отъ 23.000.000 л. разходътъ се увеличава на 35.000.000 л. Докосвайки въпроса за „Бранникъ“, неволно си спомнямъ за проявленията на една частъ отъ нашата младежъ, преди една седмица или десетина дни изъ софийскитѣ улици, и затова искамъ да кажа нѣколко думи, макаръ тѣ да не засѣгатъ ни най-малко Министерството на народното просвѣщение. Ще трѣбва искрено да съжаляваме, че нашата младежъ си позволи тѣзи проявления, но ще трѣбва да съжаляваме и за това, че властътъ не взема мѣрки. Защото, ако въ моменти като днешнитѣ, всѣко обществено проявление, всѣка речъ, всѣко събрание се намира подъ ръководството и контролата на правителството — и съ право, защото времената сѣ такива — тогава повече улицитѣ на нашата столица ще трѣбва да се намиратъ подъ контрола на властътъ и да бждатъ здраво държани отъ нея. И азъ за лишенъ пътъ ще кажа — не за да правя упрѣкъ нѣкому, но за да бжда чутъ и тамъ, където трѣбва — че минаха времената, когато

улицата можеше да прави политика и да създава главоболния на държавата (Ржкоплъския от нѣкои народни представители) Политика ще прави отговорното правителство. Въ много случаи даже ние, народните представители, не сме пожелавали да знаемъ всичко онова, което знае и върши правителството, защото другояче и не може да бъде. Мѣсто за проявление на храбростъ, мѣсто за проявление на...

**Ангелъ Сивинювъ:** Доблестъ.

**Спасъ Ганевъ:** ... доблестъ, мѣсто за даване жертви не сѣ никога мирнитѣ софийски улици. Това е боевият фронтъ. И нека да чакаме — ако съдбата ни отреди да отидемъ тамъ — тамъ да проявимъ нашата храбростъ и нашето родолюбие.

Въ бюджета на Министерството на финансите нѣма никаква промѣна въ кредититѣ, съ изключение на извънредния кредитъ отъ близу 108 милиона лева, предназначенъ за преработката на тютюнъ, за кибритъ и пр.

Въ бюджета на Министерството на правосъдието и на Министерството на търговията сѣщо нѣма никакви промѣни. Въ бюджета на Министерството на земедѣлието и държавнитѣ имоти пакъ правятъ впечатление многото помощи и голѣмият кредитъ за гости. Каточели това е единственото министерство, което посрѣща гости. Азъ търся и въ бюджета на другитѣ министерства, но не можахъ да намѣря толкова голѣмъ кредитъ за гости, както въ бюджета на Министерството на земедѣлието. За гости тамъ сѣ предвидени наново 800.000 л. (Оживление)

Ще трѣбва да обърнемъ внимание сѣщо и на това, че броятъ на служителитѣ въ централното управление на Министерството на земедѣлието е порасълъ отъ 770 за текущата година на 1.021 за идущата година, независимо отъ общото нарастване на персонала въ министерството въ връзка съ новоосвободенитѣ земи. Напоследъкъ Министерството на земедѣлието въ своята глава започна да се разраства много повече, отколкото всѣко друго министерство. И въ новия бюджетъ на това министерство виждаме едно увеличение отъ близу 230 човѣка въ централното управление, когато броятъ на служителитѣ въ централното управление на нѣкои министерства не е толкова голѣмъ.

Друго нѣщо характерно, ново, което намирамъ въ бюджета на Министерството на земедѣлието и държавнитѣ имоти, това е предвиждането на нови бюра за проучването на язовиритѣ „Тополница“, „Тунджа“ и „Камчия“. Азъ сиѣтамъ, че ние пакъ трѣгваме къмъ създаването на двойни служби. Въ бюджета на Главната дирекция на строежитѣ се предвиждатъ кредити за построяването на язовири. Не преди много, миналата година, отъ едни кредити, дадени на Министерството на земедѣлието за подобрене на земята, ние извадихме 100 милиона лева и ги дадохме на Министерството на благоустройството, за да почне строежа на язовира „Росица“. Сега пакъ въ бюджета на Министерството на земедѣлието се предвиждатъ кредити за създаване на бюра за строежъ на язовири, въпрѣки постановлението на закона за Главната дирекция на строежитѣ, който забранява създаването на такива сродни служби. Действително презъ времето на г-нъ Багряновъ се създаде единъ отдѣлъ за водитѣ при Министерството на земедѣлието, но на него се възложиха — както и самиятъ, г-нъ Багряновъ тогава обясни тукъ — напоятелнитѣ синдикати и пр., като голѣмитѣ строежи се оставиха въ Дирекцията за строежитѣ. Ако ли най-после се сиѣта, че голѣмитѣ строежи трѣбва да бъдатъ при Министерството на земедѣлието, нека се взематъ отъ Министерството на благоустройството. Азъ по бихъ прежалилъ това, отколкото да се създаватъ на две мѣста едни и сѣщи служби, съ едни и сѣщи задачи, които служби не ще си сътрудничатъ — това добре запомнете — както не си сътрудничиха, когато и азъ бѣхъ министъръ на благоустройството. Опитаха се само да си прѣчатъ, но не и да вършатъ работа.

Въ помощъ на моето становище, че всички строежи трѣбва да бъдатъ къмъ Главната дирекция на строежитѣ, ми иде това, което стана въ Германия. Не преди много, презъ месецъ августъ тази година, съ единъ декретъ на Фюрера, воднитѣ строежи и енергията се подчиниха на генералъ-инспектора и райхсминистъръ Тодтъ, който строи пѣтищата въ Германия и поправя и възстановява пѣтищата и желѣзнопѣтнитѣ линии въ окупираниѣ територии. Той стана единъ единственъ, управляващъ всички съобщителни сръдства, включително воднитѣ строежи и енергията. И въ статитѣ, които се пишатъ въ нѣмскитѣ списания, за да се изтъкне голѣмата полза отъ направе-

ната реформа, между другото, се казва, че съ туй се турятъ основитѣ на едно бъдещо техническо министерство, което ще задоволява всички технически нужди на другитѣ министерства и общо на страната. И тамъ нѣма да намѣрите да спорятъ по тоя въпросъ. Може би при другъ случай азъ ще ви занимамъ по-надълго съ тоя въпросъ, но сега ще ви кажа само нѣкои отъ по-важнитѣ постановления, които сѣ вписани въ този декретъ на Фюрера: „Правата на министра на стопанството въ областта на енергията преминаватъ върху генералъ-инспектора за строежа на пѣтища. Правата на министра на стопанството по отношение на воднитѣ пѣтища и воднитѣ строежи преминаватъ върху генералъ-инспектора за строежа на пѣтища.“ Тамъ воднитѣ пѣтища сѣ въ Министерството на търговията и Министерството на стопанството, а това, което е свързано съ земедѣлието, е въ Министерството на прехраната и земедѣлието или на държавния и пруски министъръ на съобщенията въ областта на водното стопанство и воднитѣ пѣтища, мелиорации и т. н. преминаватъ върху генералъ-инспектора за строежа на пѣтища.“ Въ подробности се заповѣдва, че по известни въпроси генералъ-инспекторътъ ще се съвѣщава съ съответнитѣ двама министри, обаче ръководителъ и изпълнителъ на строежитѣ остава той единственъ. Ние нито сме по-богати, нито пакъ разполагаме съ повече технически пресоналъ, особено въ настоящо време, за да вършимъ това, което става у насъ: да създаваме тукъ и тамъ строителни бюра, които ще си прѣчатъ, безъ да можемъ да постигнемъ икономии и въ сръдства, и въ машини, които биха обслужвали и едни, и други строежи.

По бюджета на Министерството на благоустройството азъ споменахъ за заличаването на 150 милиона лева по параграфи 24 и 25. Тукъ ще се върна на думитѣ, които каза нашиятъ другаръ г-нъ Стамъ Колчевъ. Онзи день, когато той говори по бюджета на държавата и се спрѣ върху въпроса за чиновницитѣ, спомена, че е време, държавата да се замисли и да подпомогне чиновницитѣ, евентуално по-слабо платенитѣ, съ даване обѣлко, порционъ и други нѣкои предимства, за да ги облекчи въ настоящия моментъ, защото и безъ туй тѣхното положение не е леко при днешнитѣ нарастнали цени. За жалостъ, азъ не зная какъ е станало и по какъвъ редъ, но камирамъ, че § 46 отъ бюджета на Министерството на благоустройството, относно порционнитѣ пари на служителитѣ по временната трудова повинностъ, е получилъ една нова редакция. Досега имаше еднакви текстове и за служителитѣ по постоянната трудова повинностъ, т. е. въ трудовитѣ войски, и за служителитѣ по временната трудова повинностъ, които сѣ подчинени сега на Министерството на благоустройството поради естеството на работата, която извършватъ. Докато въ трудовитѣ войски получаватъ порционъ всички: офицери, подофицери, войници и други служители, както получаватъ порционъ всички служители и въ Министерството на войната. съ новия текстъ на § 46 за трудовитѣ служители при Министерството на благоустройството се предвижда порционъ само за офицеритѣ, подофицеритѣ и войницитѣ, а другитѣ служители се изхвърлятъ. Мене ми се чини, че тѣмко сега не е времето за подобна реформа. Ако не можемъ да дадемъ порционъ и на други, ако не можемъ да разширимъ порциона и за тѣзи, които сега не получаватъ такъвъ, не е времето сега, когато можемъ да отнемемъ известни привилегии, които сѣ дадени, криво или право, на известни служители отъ толкова години насамъ и отъ които тѣ сѣ ползували въ много по-леки времена отъ днешнитѣ.

Въ връзка съ заличаването на 150 милиона лева по параграфи 24 и 25 отъ бюджета на Министерството на благоустройството, трѣбва да кажа, че въ § 1, буква „в“, отъ приходния бюджетъ на Главната дирекция на строежитѣ, часть I, „Пѣтища“, има предвидени 570.500.000 л. отъ евентуално произведение на бъдещи заеми или отъ икономии и свръхприходи. Значи, съ гласуването бюджета на Главната дирекция на строежитѣ ще позволимъ да се поематъ ангажменти, а приходитѣ ще зависятъ отъ това, дали ще има излишци, или ще се търсятъ заеми. Това е едно добро начало, но мисля, че по-правилно би било още отсега да се разреши въпросътъ, защото не бива да се гласуватъ неопредѣлени нѣща. И фактически тази сума не е 570 милиона лева, а тя е съ 150 милиона лева по-малко, защото, както казахъ, вноситѣ на държавата, които досега тя е давала по § 24 и 25 на Министерството на благоустройството, тази година не ги дава.

Виждамъ едно увеличение и на кредита по § 61 на бюджета на Министерството на благоустройството — кре-

дитът за държавния гараж от 3.030.000 л. е увеличен на 4.000.000 л. Не искам да кажа, че сумата, която е предвидена, е голяма, защото днес горивните и смазочни материали са много по-скъпи, но този параграф ме навежда на мисълта за едни проявления, които се забелязват напоследък. Ще кажа, че аз пристъпих най-напред към снабдяването на инженерствата със коли за служебна работа, но въ мое време стоеше големият надпис на тяхния гръб: „Служебна“, с което се целеше да се избъгне колит да бъдат употребявани за разходки или за задоволяване на домашни нужди. Днес мисля, че се прескочиха нуждите на службите. Сега засега, въ момента, не виждам толкова много от тях коли да се движат, защото изглежда, че са се взели известни мерки, но преди три седмици рѣдко бѣше да нѣма служебни коли тукъ-таме, при кѣшитѣ на началници на отдѣли, на директори и т. н., за да ги отвеждатъ отъ кѣши до министерствата. Тогава, когато търсимъ бензинъ подъ дърво и камъкъ, това разтакаване съ тия коли по неслужебни работи не е необходимо. И азъ съмъ билъ директоръ и познавахъ много добре трамвай № 3 презъ всичкото време докато бѣхъ директоръ. Най-сетне, една малка разходка изъ града ще е отъ полза за директоритѣ, за да видятъ това или онова. Та постоянното разтакаване на служебнитѣ коли за отиване на работа и за връщане и за други частни нужди трѣбва да престане. И азъ разчитамъ, че нашиятъ министъръ-председателъ, който е особено чувствителенъ къмъ проявления на разсипничество, ще нареди най-малкото, ако не да се изработи законъ, тъй както го чухъ веднажъ да казва, то поне единъ правилникъ, който ще тури въ края на краищата редъ въ това, който има право на кола и какъ може да я използва. Това е само едно пожелание, съ което, вървамъ, биха се съгласили всички народни представители.

По бюджета на Главната дирекция на пошитѣ. Чувалъ съмъ много пѣти отъ народни представители, че персоналитѣ въ пошитѣ е занимаренъ или въобще не е доволенъ, тъй както другитѣ чиновници.

**Ангелъ Сивиновъ:** Най-забравенитѣ.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Сега, когато телефонитѣ се употребяватъ все повече и повече, би трѣбвало — макаръ че азъ винаги съмъ противъ увеличение броя на чиновницитѣ тамъ, кѣдето нѣма нужда — да се направи едно малко увеличение на телефониститѣ въ София, за да може по-правилно и по-добре да се обслужва публиката, която сега е принудена често пѣти да чака 10-15 минути, докато получи отговоръ отъ страна на централата.

**Ангелъ Сивиновъ:** Това е вѣрно.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Искамъ да кажа и нѣколко думи по увеличение броя на държавнитѣ служители въ последнитѣ нѣколко години. Времето напредна и азъ трѣбва да съкратя цитирането на цифри до възможния минимумъ. Въ последнитѣ петъ години — 1938, 1939, 1940, 1941, 1942 — броятъ на държавнитѣ служители въ всички министерства, безъ Министерството на войната, расте така: презъ 1938 г. имаме 62.765 чиновници, презъ 1939 г. — 65.563; презъ 1940 г. — 68.133; презъ 1941 г. — 91.404 и презъ 1942 г. — 97.605. Процентно увеличението на броя на служителитѣ отъ 1939 г. до 1942 г. е 47%. Увеличението на чиновницитѣ за 1942 г. въ сравнение съ 1938 г. е съ 34.840 души, а увеличението за 1942 г. въ сравнение съ 1941 г. е съ 6.201 души.

**Ангелъ Сивиновъ:** За новитѣ земи сж.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Тази бележка направи и г-нъ министърътъ на финанситѣ. Ще трѣбва да обърне внимание, че като проследимъ броя на служителитѣ въ неговото министерство, ще видимъ, че г-нъ министърътъ на финанситѣ не е допусналъ за 1942 г. увеличение броя на служителитѣ. Броятъ на служителитѣ въ неговото министерство презъ 1941 г. е 7.501 и презъ 1942 г. пакъ е 7.501. Той не е допусналъ никакво увеличение, съ което е искалъ да аргументира п. едъ своитѣ колеги необходимостта броятъ на служителитѣ да остане въ рамкитѣ на бюджета за 1941 г. Обаче, по една или друга причина, това не е спазено отъ другитѣ министерства, и затова той съ право може би апелира да направимъ известно намаление броя на служителитѣ следъ съответна преценка въ бюджетарната комисия.

Ако вземемъ 1939 г. за 100, увеличението на бюджетитѣ на отдѣлнитѣ министерства за 1942 г. е следното. Бюджетътъ на Министерството на вътрешнитѣ работи е увели-

ченъ общо съ 158%, а по отношение на личния съставъ е увеличенъ съ 225%. Бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение е увеличенъ съ 137%, а личниятъ съставъ — съ 119%. Бюджетътъ на Министерството на правосѣдието е увеличенъ съ 125%, а личниятъ съставъ — съ 131%. Най-големо увеличение имаме по Министерството на вътрешнитѣ работи и по Министерството на земеделието и държавнитѣ имоти. Най-малко е увеличението по Министерството на правосѣдието, Министерството на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ и Министерството на благоустройството.

Азъ искамъ да засегна и нашитѣ строежи. Строежитѣ сж, които създаватъ животъ въ стопанството на страната. Тѣ създаватъ и хигиена, защото чрезъ благоустройството се запазва народното здраве. Освенъ това, тѣ даватъ възможност и за една по-оживена търговия и най-после за една по-здрава и по-правилна отбрана при каквото и да било действие на нашитѣ въоръжени сили. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскаха) Ето защо ние ще трѣбва да се пазимъ да намаляваме кредититѣ за строежитѣ. Може би има остатѣци отъ миналата година — това азъ не зная — и затуй кредититѣ за строежитѣ сж намалени тази година. По редовния бюджетъ на Министерството на благоустройството, като включвамъ всичко — електрификация, водоснабдяване, поправка на сгради — сж предвидени за строежи 270.500.000 л. срещу 292.000.000 л. презъ миналата година. По бюджета на Главната дирекция на строежитѣ за пѣтишата сж предвидени 776.086.000 л. срещу 1.120.000.000 л. за 1941 г.; за постройка на нови желѣзопѣтни линии — 151.500.000 л. срещу 360.498.000 л. за 1941 г. и 64.054.000 л. за водни строежи срещу 77.000.000 л. за миналата година. Или общо кредититѣ по бюджета на Главната дирекция на строежитѣ и по редовния бюджетъ на Министерството на благоустройството за 1942 г. възлизатъ на 1.262.140.000 л. срещу 1.849.498.000 л. за 1941 г. Или, съ други думи, кредититѣ за строежи за 1942 г. сж 68% отъ кредититѣ за 1941 г., или има 32% намаление. Допускамъ, че финансовиятъ министъръ ще намѣри всички възможности, ако стане нужда, да додаде ония кредити, които трѣбватъ, защото голѣми задачи сж сложени въ настоящия моментъ на Министерството на благоустройството и на Главната дирекция на строежитѣ — да свѣржатъ старата ни територия съ новоосвободенитѣ земи, да подновятъ и подредятъ пѣтишата не само въ старата територия, но и въ новоосвободенитѣ земи. И най-после, препитанието на много майстори, на много работници въ нашата страна, допълване на тѣхния приходъ, когато тѣ иматъ по-малко земя, оставатъ пакъ строежитѣ. И затова азъ за лишенъ пѣтъ ще повторя, че съвсемъ не съмъ съгласенъ съ мнението, което имаше навремето г-нъ министъръ Кушевъ. Когато азъ като министъръ твърдѣхъ, че пѣтишата и строежитѣ сж необходими, за да създадемъ работа, да създадемъ препитание на нашия народъ, той ми отвѣрна: „И да създадете пролетариатъ.“ Ние не създаваме пролетариатъ, нито ще създадемъ такъвъ съ нашитѣ строежи. Съ нашитѣ строежи ще създадемъ блага на работницитѣ и блага на бъдещитѣ поколения. (Ржкоплѣскания)

Съ тия нѣколко думи азъ привършихъ онова, което имахъ да кажа по бюджетопроекта. То е твърде бѣгло, и може би въ нѣкои пунктове да не съмъ напълно ясенъ, защото трѣбваше да се съобразявамъ съ времето, съ което разполагамъ.

Правейки сравнение между броя на чиновницитѣ презъ 1941 г. и 1942 г., азъ мисля, че тѣ все още могатъ да се намалятъ и че ние трѣбва да направимъ усилия да подпомогнемъ министра на финанситѣ въ туй отношение да направи нѣщо, защото голѣмъ брой чиновници не значи още и голѣма работа. Но докосвайки броя на чиновницитѣ, ще трѣбва да докосна и единъ другъ въпросъ, който се отнася до тѣхъ. Азъ признавамъ, че нашето чиновничество не е заплатено добре — нито голѣмитѣ длѣжности, нито пѣкъ малкитѣ, които сж многобройни. Неговото положение е тежко. Това го изтъкна и г-нъ министърътъ на финанситѣ. Но ще трѣбва да се направи нѣщо, штоо нашето чиновничество да разбере моментитѣ, въ които живѣемъ, и да се отладе на една по-добросѣвѣстна работа. Голѣма частъ отъ него е добросѣвѣстно, но все пакъ липсва оня духъ, отъ който то трѣбва да бъде обладано въ времната, въ които живѣемъ. Ние днесъ не можемъ да мѣримъ работата съ часове — отъ 8 до 12 и 2 до 6. Служебното време ще трѣбва да бъде излично отъ нашитѣ учреждения; не излично официално, а излично отъ самитѣ чиновници, въ желанието имъ да подпомогнатъ държавата въ великитѣ и отъ голѣмо историческо значение времена за нашата родина.

Трѣбва да се направи всичко, за да се намали бюрократизма, който души и измъчва и чиновниците, и гражданството. Но за тази цел ще трѣбва да се направят корекции въ много отъ наредбите, които се издаватъ, било отъ министерствата, било отъ Министерския съветъ, пъкъ най-после и нашите закони трѣбва да се коригиратъ. Ние твърде много прибѣгваме до комисии. Азъ ще посоча само единъ примѣръ, не за да злепоставя нѣкого, не за да кажа, че това е най-лошото, което съмъ видѣлъ, но защото ми се запечата въ ума. Не преди много излѣзе въ „Държавенъ вестникъ“ една наредба, какъ да се оправдаватъ въ военните складове недоимците отъ хранителни и други продукти. Тамъ бѣха упоменати толерансите, които се правятъ за брашно, за масло, за сирене. Не спора, нито казвамъ, дали тѣ сѣ достатъчни или недостатъчни. Но какво още се казваше тамъ? Казваше се: понеже недоимци ще се явятъ при претеглянето, за да стане изписването имъ, назначава се комисия въ единъ какъвъ-си съставъ; протоколите на тази комисия подлежатъ на утвърждаване отъ еди-кой-си интендантъ. Представете си, че нѣкой отъ васъ е членъ на тази комисия. Какво има да констатира, когато туй, което се е загувило, вече не е тамъ? На васъ ще ви кажатъ: бѣха 100 кг., раздадохме 99, единъ килограмъ липсва. Защо ще трѣбва една комисия да оформи работата, когато този, който завежда склада, може да догесе, че толкова е раздалъ, толкова толеранс се полага, че единъ килограмъ липсва, този единъ килограмъ да се изпише, и по-висшето началство да разреши? Все говоримъ за „новото“ въ голѣмитъ работи, а даже въ най-дребните то не може да проникне. И ние все държимъ за безотговорните комисии. Когато видимъ, че чиновниците вършатъ туй, казваме: тѣзи бюрократи сѣ се събрали и си търсятъ работа. А всъщностъ наредбите и правилниците ги тикатъ къмъ този бюрократизъмъ и губятъ тѣхното време, за да съставятъ нуждни и ненуждни протоколи.

Въ цѣлата държавна иерархия ще трѣбва да зацари отговорността — отговорност отъ министра до последния служителъ. У насъ много се говори за отговорност, но много малко я чувствуваме. Много малко хора сѣ ликвидирали своите постове, чувствувайки се отговорни или чувствувайки, че тѣ не сѣ изпълнили дълга си въ даденъ моментъ тѣй, както трѣбва. Въ туй отношение се налага да се взематъ съответните мѣрки. Най-после трѣбва да се почувствува, че има отговорност, а не да виждаме, че единъ служителъ, вследствие на неговата дейност, се уволнява отъ единъ постъ, за да бѣде назначенъ на другъ постъ, и обществото, па и неговите другари, всички недоумѣватъ и се питатъ, защо го уволняватъ отъ тукъ и защо го назначаватъ тамъ. Трѣбва да има стегнатост по отношение отговорността дотамъ, щото хората, които бѣдатъ поканени да заематъ известни голѣми постове, да бѣдатъ принудени да си претеглятъ силите, преди да кажатъ „да“, защото днесъ рѣдко се случва нѣкой да каже: не, за този постъ не съмъ подготвенъ. Ние всички се чувствуваме — включително може би и азъ — че сме готови за всички постове и за всички работи, независимо отъ това за какво сме се готвили.

Ще подчертая и другъ единъ фактъ: въ нашата администрация, въ нашата общественостъ все още, въпрѣки обявената борба на противодържавните елементи, ръководятъ хора, проявени въ противодържавна дейност. Не говоря за хора, които сѣ изповѣдали известни политически убеждения, но проявени характерно, дебело, подчертано. И за жалостъ, това сѣ хора, които сѣ имали своето влияние въ миналото. Днесъ тѣ успѣватъ да намѣкнатъ тогата на националностъ, да станатъ най-голѣмитъ пропагандатори на новото, а онѣзи, които тѣ създадоха, дребните, малките, въ туй време биватъ тормозени и разкарвани, когато отговорността би трѣбвало да падне изключително на главите на първите. Въ туй отношение въ нашата общественостъ се търпятъ хора, които създадоха не малко свои последователи, станали жертва на увлѣченията си подиръ тѣхъ. Тѣ самите, обаче, успѣха да се запазятъ, като оставиха онѣзи, които водиха и на които обещаваха всичко, да бѣдатъ въ квартири въ полицията или въ концентрационните лагери. Въ туй отношение трѣбва да реагира и обществото, трѣбва да реагира и онѣзи, които иматъ законните срѣдства, за да турятъ всѣкиго на мѣстото.

**Иванъ Батембергски:** (Ржкоплѣска)

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Има едно увлѣчение, едно недоумение даже. Този въпросъ е шекотливъ, но азъ ще го кажа съ всичката откровеностъ. Често пжти, следъ като

създадохме закона за защита на нацията, следъ като създадохме закона за разтуряне на партийно-политическите организации, следъ като обявихме масоните за вредни — азъ не съмъ билъ масонъ — дочуваме, че доста голѣмо предимство — допускамъ по незнание — се давало при заемането на известни постове на хора, които сѣ били твърде дейни членове на тѣзи организации. Би трѣбвало да се направи нѣщо и тукъ, за да не излиза, че едно пишемъ, а друго вършимъ.

Докосвамъ и другъ единъ въпросъ и бихъ желалъ добре да бѣда разбранъ. Азъ съмъ билъ приятелъ на младите, азъ съмъ държалъ да се даде възможност на младите да напредватъ и самъ въ времето, когато министерствувахъ, се помъжихъ известно число отбелязани по своята подготовка, по своята интелигентностъ, по своето старание въ работата хора да ги тикна напредъ, за да могатъ, още докато иматъ сили въ себе си и могатъ да работятъ продуктивно, да замѣстятъ своите другари. Обаче смѣтамъ, че е грѣшно и несъобразно съ нуждите на държавната машина да се взематъ млади хора, които никога не сѣ работили даже въ известни браншове, само заради това, може би, че сѣ млади, и да имъ се даватъ голѣми и ръководни постове, защото ние съ това ще изхабимъ тѣзи млади хора.

Ние търсимъ днесъ учениците да ги пратимъ въ казармата. Защо? За да ги научимъ, какъ да чувствуватъ дълга, да ги научимъ на подчинение, да ги научимъ на дисциплина. Защо посегнаха навремето на нашата войска? Не за да я нѣмаме — тя може да се обучи винаги — а за да ударятъ духа на младежта, която ще възраства и да не ѝ позволятъ да мине презъ казармата, за да нѣмаме подготвени добри граждани. Днесъ правителството направи една голѣма, хубава и одобрена отъ цѣлия народъ стѣпка — свършилиятъ гимназия първо да отиде въ казармата и следъ туй да се готви за своето частно поприще, да се готви за своята професия. Има известни години, въ които младежта не можа да бѣде въ казармата по една или друга причина. Поради това, естествено, явява се едно праздно пространство. Нека да търсимъ да дадемъ действително на тѣзи хора опитностъ и дисциплина, съ огледъ на проявените вече отъ тѣхъ качества въ нѣкои отъ отдѣлните ресори, но не и да ги поставяме на отговорните мѣста. Тѣ трѣбва да бѣдатъ поставени на второ и трето мѣсто, докато свикнатъ и добиятъ това, което не имъ е дала военната служба, защото не сѣ я минали, та да могатъ да заематъ голѣмитъ постове, които ще имъ бѣдатъ представени не следъ много, въ зависимостъ отъ тѣхната подготовка и отъ изпълнението на длъжностите, които сѣ вършили дотогава.

Тѣзи мои думи нека да не бѣдатъ схванати криво. Азъ пакъ повтарямъ: подмладяване е необходимо, но да бѣдемъ внимателни, защото веднажъ въ единъ нашъ институтъ, по силата на нашите договори, ние направихме подмладяване, което дълги години указва своето влияние. Азъ не искамъ да споменавамъ това ведомство, вие всички го знаете, и знаете, колко много нещастия и неприятности въ нашия вътрешенъ животъ и въ подготовката на това ведомство произтекоха отъ така наложеното ни подмладяване, което навремето наричахме даже въстияване, защото виждахме, че се отива противъ здравия разумъ и истинските интереси на страната.

Никога не съмъ поддържалъ и не поддържамъ, чиновничеството да се смѣнява. Чиновничеството служи и ще служи тѣй, както то бѣде командувано, тѣй както се взисква отгоре. То е обикновено огледало на своите началници. Да се мисли, че можемъ да освободимъ едно чиновничество и да го замѣстимъ съ друго, то значи да не познаваме условията. Ние нито имаме, нито е възможно да създадемъ такъвъ голѣмъ кадъръ. Нека да погледнемъ къмъ велика Германия. Тя днесъ управлява цѣла Европа. Управлява я съ какво? Управлява я съ своята администрация, защото нѣколкото души райхсминистри не сѣ слѣнца да огрѣятъ навсѣкжде. Но тази администрация е била готвена старателно, десетки години, за да може да изпълни голѣмото назначение, което днесъ великата германска държава ѝ е повѣрила. Нека и ние сѣ огледъ на скромните ни задачи готвимъ едно чиновничество, което действително да може да се яви пълень помощникъ на министрите въ управлението и въ услуга на народъ и държава.

Съ бързината, съ която се движа, ще трѣбва да засегна и още единъ въпросъ — въпроса за нашето продоволствие, и то твърде накратко. Въ изложението, което направи министърътъ на търговията при дебатите по отговора на троното слово, той каза следното: (Чете) „Въ сравнение съ 1939 г., цените на едро въ Германия сѣ се

повишили до август тази години съ 6%, а въ България — съ 49%, въ Унгария, Швеция — съ 51%, въ Норвегия — съ 61%, въ Швейцария — съ 70%, а въ Дания — съ 75%. Издръжката на живота за срѣдното домакинство се е увеличила въ Германия съ 7%, въ Шейцария — съ 28%, въ България, Унгария и Швеция — съ 32%, въ Норвегия — съ 38%, въ Дания — съ 47%. Въ списанието на Софийската търговско-индустриална камара сж помѣстени други данни, но тѣ не сж вѣрни. Отъ изчисленията на статистическитѣ данни се налага едно важно заключение, че отъ всички държави съ пълна дажба въ България поскъпването е най-малко.

Съ тѣзи нѣколко думи министърътъ на търговията считаше или счете, че голѣмата частъ отъ поставения въпросъ за ценитѣ и за поскъпването на нашия животъ е разрешена. Азъ не бихъ могълъ да наведа други данни, защото самъ не разполагамъ съ такива, обаче даннитѣ, че съ 32% е поскъпналъ животътъ за срѣдното домакинство, ми се виждатъ твърди малки. Азъ мисля, че ако всѣки направи самъ за себе си една статистика за сумитѣ, които е харчилъ преди една година за ежедневнитѣ си разходи по издръжката на семейството и които харчи сега, ще намѣри сигурно единъ по-голѣмъ процентъ. Но не е важно и това. Азъ се спирамъ на една мисль — че ние сме все пакъ най-добре. Но и това не е утешение. Защо? Азъ бихъ желалъ да чуя, кои сж обективнитѣ причини, които даватъ условията, за да имаме туй поскъпване; кои сж обективнитѣ причини, които сж дали въ Германия, намираща се въ война, въ Германия, въ която много отъ припаситѣ и отъ продуктитѣ, необходими за живота, специално хлѣбътъ и нѣкои други, се търсятъ отъ друго мѣсто, да има едно поскъпване съ 6%, а въ България съ 49% или 32%. Азъ за себе си много добросъвестно съмъ търсилъ тия причини и не съмъ могълъ да ги открия. Азъ мисля, че има нѣщо, което не е въ редъ въ нашето производство и снабдяване и което ни поставя именно въ това положение на постоянно, ежедневно заскъпване. Може би разпокъсаността на разпорежданията, може би възприетата система — азъ смѣтамъ, че и тя е отчасти виновата — сж причината. Но за мене, това, което ни съобщава министърътъ на търговията, не е извинение, то е отегчаване положението на органитѣ, които сж уреждали тия въпроси. Само дотолкова мога сега да дамъ заключение.

**Ангелъ Сивиновъ:** Има и недобросъвестностъ!

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Често става пренормиране на важни и много употребими продукти. Следете „Държавенъ вѣстникъ“ и ще видите туй. Често пѣти дори се чуда защо става това: фабриката, за които нѣма причини да поскъпватъ, поскъпватъ; фабриката, които се произвеждатъ отъ нѣща, чиято стойностъ зависи само отъ надницата която е вложена въ тѣхъ, се пренормираха два или три пѣти тази година. Защо? Ако надницата е поскъпнала, ако 10 милиона лева сж дадени за надници, то 35% знаеамъ колко милиона лева увеличение даватъ. Нека да се дадатъ на предприятията. Но кое е другото, което е поскъпнало — това не се вижда. Ако има поскъпване въ тарифитѣ на желѣзницитѣ, нека и то да се даде; ако има нѣкои облагания по силата на законитѣ, нека и тѣ да бждатъ включени. Но ако всичко това може да се каже за нѣкои продукти, направете смѣтката и ще видите, че то далечъ е подъ нормата, която е дадена, и че то е далечъ отъ печалбитѣ, които сж дадени на тѣзи предприятия съ пренормировкитѣ.

Нека помнимъ въ това отношение, че навѣнъ сжествува едно убеждение, което трѣбва да се разсѣе — че все пакъ ония, които държатъ голѣмия капиталъ, ония, които иматъ и разполагатъ съ срѣдства, могатъ да влияятъ върху начина, по който се уреждатъ ценитѣ, върху начина, по който се пренормиратъ тѣхнитѣ стоки. Азъ въ това не съмъ се съмнявалъ никога, не се съмнявамъ и днесъ. Случаятъ, който става — макаръ не точно по този въпросъ — съ Белгийското електрическо дружество и разследванията, които се вършатъ сега, показватъ какъ е намирано мѣсто и начинъ не само да се влияе върху ценитѣ, но да се влияе даже и върху общественитѣ настроения, да се влияе съ цель да се смѣни този или оный, които заематъ този или оный постъ и се считатъ неудобни. И ако Белгийското дружество падна въ клопката, азъ не се чуда, не бихъ се чудилъ, ако утре и други предприятия попаднатъ въ сжщото положение, въ което е попаднало Белгийското дружество.

Неясно е за нашия селянинъ, когато държавата има нужда отъ хранитѣ му, когато тя смѣта, че тѣ сж необходими, за да изкара народътъ и държавата на по-добро по-

ложение въ тежитѣ времена, въ които живѣемъ, и по-сѣга, взима ги, реквизира ги и ги заплаща, колкото тя смѣта, че може да разполага съ тѣхъ, защо държавата да не разполага и съ други нѣкои много употребими продукти, защо държавата да не каже още отъ момента, когато тѣ сж готови въ фабриката, че тя е, която разполага съ тѣхъ. Азъ не бихъ поддържалъ тая теория за всички продукти, както не поддържамъ теорията и за нормировка на всичко. Но за ония отъ особено значение за масата продукти и фабrikати на нашата индустрия би могло и би трѣбвало да се направи нѣщо.

Азъ не смѣтамъ, че ще се разреши въпросътъ за производството и ценитѣ по начина, който препорѣчва г-нъ министърътъ на земедѣлието въ вчерашната си сказка, която буди недоумение не само у мене, но и у много други хора, които сж се спрѣли върху нея. Азъ ще чета тѣй, както тя се дава въ в. „Днесъ“: (Чете) „Тѣзи отъ причинитѣ, които се криятъ въ недобросъвестността на търговци, индустриалци и занаятчи и всички граждани, които ги подкрепятъ, ще бждатъ премахнати съ решителни и здрави мѣрки отъ правителството, което будно стои на своя постъ. Българското правителство е решило да ликвидира съ спекулата и спекулантитѣ, ако даже за това би трѣбвало да увиснатъ на бесилката нѣколко предатели, които използватъ тежкото положение на българския народъ, за да печелятъ на неговия грѣбъ.“

Азъ не говоря за втората частъ на речта му, но не може така топтанджийски да се каже „търговци“ — не нѣкои търговци — „индустриалци и занаятчи, подкрепяни отъ всички граждани.“ Та какво, ние се върнахме пакъ въ времената отъ 1921 г. или отъ 1930 г.? Та това е не по-малко отъ едно насѣскване. А съ насѣскване нито единение се прави, нито болки на народа се лѣкуватъ. (Ржкоплѣскания). Азъ съмъ сигуренъ, че нито нашиятъ министър-председателъ, нито пѣкъ даже и членоветѣ на правителството — които, кой повече, кой по-малко сж работили и търсятъ да създадатъ единение въ българския народъ, така необходимо и даже така подчертано въ речта, която преди малко изслушахме да ни се прочете, произнесена отъ Негово Величество Царя завчера — сж съгласни, това единение по такъвъ единъ начинъ да бжде рушено, да се гдѣличкатъ страсти, които ако бждатъ възпламенени, въ никой случай не ще сж нито въ полза на единението, нито въ полза на духа, нито въ полза на уреждането на производството и снабдяването на нашата страна въ този моментъ. (Ржкоплѣскания)

Трѣбва, обаче, да направя една бележка, че борбата срещу комунизма и сразаването на комунизма на Северъ създаде въ нѣкои наши срѣди убеждението, че положението на страната и въобще социалната ни политика може да бжде върната назадъ, тѣй както, когато въобще я нѣмаше въ този размѣръ. Азъ мисля, че дългъ е на всички ни, че дългъ е на всѣки гражданинъ да разбере, че не е болшевизмътъ или страхътъ отъ него, които сж карали да се правятъ социални реформи ежедневно отъ това или отъ предишното правителство, а необходимостта да се създаде справедливостъ и възможностъ за всѣки българинъ да живѣе: Това желание на правителството, това голѣмо и ново схващане на правителствата въ последно време нѣма да бжде нито смутено, нито пѣкъ спрѣно отъ това, дали болшевизмътъ ще продължава да живѣе или не, защото то е продуктувано отъ съвършено други причини, а не отъ страха отъ нѣкакъвъ си болшевизмъ, който днесъ е поразенъ.

**Стефанъ Радионовъ:** Речта на г-на министра на земедѣлието не е предадена правилно въ вѣстника. Азъ зная, че г-нъ министърътъ се поясни.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Моля! Азъ чета това, което е предадено въ в. „Днесъ“.

**Екимъ Екимовъ:** Ако позволите, едно уяснение?

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Моля, станете сетне и очистете министра!

**Екимъ Екимовъ:** Азъ бѣхъ на речта на министра. Тамъ той направи апология на търговцитѣ и затова пожъна ржкоплѣскания.

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Защо ми приказвате? Речта на министра е предадена въ в. „Днесъ“ отъ понедѣлникъ. Ако това, което е писано, не е правилно, то трѣбваше да бжде досега опровергано.

**Екимъ Екимовъ:** Следъ като каза тоя пасажъ за спекулантитъ, че така ще се постъпва съ тѣхъ, той каза: „Не говоря за тия търговци . . .“

**Кирилъ Минковъ:** Седнете на мѣстото си, защото нѣмате пълномощно отъ министра да приказвате отъ негово име. Когато дойде министърътъ, той ще даде обясненията си. Въ нашата срѣда има нѣколко души такива депутати, които обичатъ да се докарватъ предъ г-да министритѣ.

**Председателстващъ Димитъръ Пешевъ:** (Звъни) Завършете, г-нъ Ганевъ!

**Инж. Спасъ Ганевъ:** Г-да народни представители! По покана на подпредседателя ще трѣбва да завърша.

Азъ смѣтамъ, че е необходимо системата за продоволствието да претърпи известни корекции. Азъ съзирамъ, опитъ въ измѣнението на закона, съ редъ комисии да бждатъ привлѣчени стопанскитѣ срѣди. Азъ бихъ казалъ: въ това отношение трѣбва да се отиде по-далечъ, като стопанскитѣ срѣди бждатъ привлѣчени съответно чрезъ своитѣ организации, подъ по-голъма отговорностъ да извършватъ разпредѣлението на известни материали и продукти и да станатъ отъ контролирани извършители на разпорежданията на министерството въ хора, които действуватъ и разпредѣлятъ подъ контролата на министерството. По този начинъ ще се освободимъ отъ чиновническата работа, която се извършва отъ хора незапознати съ тая работа, и ще облекчимъ министерството да извършва само контролата.

При настоящето положение и времето, съ което разполагамъ, азъ мога да кажа само туй. Искрено съжалявамъ, че ще трѣбва да изпълня поканата на подпредседателя да завърша, като изоставя една голѣма частъ отъ речта и мислитѣ, които искахъ да кажа предъ васъ за режима и духа, които би трѣбвало днесъ да съществуватъ въ страната ни, съ надеждата, че при другъ случай ще мога да се спра на този въпросъ.

Азъ, обаче, смѣтамъ, че цѣлиятъ български народъ, ние всички, които живѣемъ въ велики времена, когато свѣтътъ трѣгва по новъ пътъ, трѣбва да дадемъ своята данъ за новото и за добруването на бждещитѣ поколения. Ние не трѣбва да считаме, че се ползуваме отъ едно наследство като пълноправни наследители, а трѣбва да считаме, че онова, което сме имали до днесъ, сме го имали благодарение на потоци кръвъ, давани отъ миналитѣ поколения, и че ако ние искаме да запазимъ настоящето и да създадемъ велика и здрава България въ бждеще, ще трѣбва да бждемъ готови да дадемъ и ние своята данъ, своитѣ жертви и да понесемъ тежеститѣ, които условията и времената, въ които живѣемъ, ни налагатъ.

Само така, съ духъ, съ вѣра въ бждещето и съ жертви ние ще можемъ да създадемъ величавата пирамида на утрешна нова, здрава и силна България, на върха на която ще блисти короната на българскитѣ царе, а здравата спойка ще бжде българскитѣ коравъ духъ, който е крепилъ народа ни презъ вѣковетѣ. (Ръкоплѣскания)

**Председателстващъ Димитъръ Пешевъ:** Има думата народниятъ представителъ г-нъ Димитъръ Андреевъ.

**Димитъръ Андреевъ:** (Отъ трибуната) Г-да народни представители! И тази година разглеждането на законопроекта за бюджета на държавата минава подъ знака на войната, която никой не знае кога ще свърши. Ние сме не само съвременници, но вече и участници на една голѣма война, каквато не се е водила никога върху нашата планета. Никоя война не е обгръщала толкова голѣмо пространство, както настоящата. И миналата война носѣше името свѣтовна война, обаче нейниятъ фронтъ не се простираше вънъ отъ границитѣ на нашия континентъ и ако поитѣкога ставаха сражения вънъ отъ нашия континентъ, то тѣ бѣха военни епизоди. Грандиознитѣ въздушни и морски битки, които днесъ се водятъ въ всичкитѣ океани и навсѣкжде по континентитѣ, даватъ основание да се твърди, че днесъ фронтътъ на новата война е цѣлото земно кълбо. Никога войната не е ангажирала толкова сили и толкова сръдства, колкото е ангажирала днесъ. Днесъ войната се води не само съ цѣлата жива сила на нацията, но се води и съ цѣлото стопанство на народа. Затова войната днесъ е цѣлостна, тотална.

Кога ще свърши войната? На този конкретенъ въпросъ никой днесъ не може да отговори. Въ всѣки случай онова, което е сигурно, то е, че войната ще трае дълго, не само защото е необходимо дълго време, много време до изтопаването на материалнитѣ сили на воюващитѣ страни, но и защото войната днесъ е идеологична. Войната днесъ се

води за нови принципи, за нови идеи — днесъ войната е революционна. Войната разнася революционни идеи, идеи за единъ новъ свѣтлогледъ, въ името на който ще трѣбва да се преустрои свѣтътъ. А знайно е винаги, че идеологичнитѣ войни сѣ били кървави и продължителни. При тѣхъ компромисътъ е изключенъ. Тѣ сѣ войни на животъ и на смъртъ, при тѣхъ една отъ борящитѣ се страни непременно трѣбва да падне и то да падне пълно. Затова войната сигурно ще трае дълго.

Да се подготви стопанството и народътъ за издържането на напрежението на войната е задача на държавната политика. И понеже задачитѣ на държавната политика се отразяватъ винаги въ бюджета, затова, когато дебатираме и когато изграждаме нашия бюджетъ, ние не трѣбва да забравяме никога тази мисль, че войната ще трае дълго.

Въ миналата война ние спечелихме всичкитѣ голѣми битки, които водѣ нашата армия. Нашата армия се покори съ вѣчна слава, и въпрѣки това ние загубихме войната, защото бѣхме бити на вътрешния фронтъ. Тукъ, на вътрешния фронтъ, ние се оказахме неподготвени, оказахме се непредвидливи и проявихме единъ престъпенъ оптимизъмъ да вѣрваме, че войната ще се свърши бърже и по тоя начинъ се лишихме отъ резултатитѣ на славнитѣ победи на нашата армия.

При тази предпоставка азъ вѣрвамъ, че всичко онова, което ние тукъ казваме, констатираме, ще се схваща като изразъ на желанието да се направи най-доброто, като изразъ на желанието да не се проступне нѣщо, като изразъ най-после на стремежа да осъществимъ наистина предназначението си — да бждемъ парламентъ, контрола на управлението.

Г-да народни представители! Нашата издържливостъ срещу нуждитѣ на войната зависи отъ организирането на нашето стопанство. Колкото по-добре стопанството е организирано, за да може да утрае на военнитѣ условия, колкото по-малко то допуска да му влияятъ външни и вътрешни фактори, толкова стопанството е по-добре организирано и толкова по-добра гаранция то може да бжде за нашата издържливостъ въ войната.

Решителна роля въ изграждането на нашето стопанство играе финансовата политика. Задъ всѣка суха цифра на бюджета надиктува една идея, една задача. Финансовата политика влияе върху стопанството така, както стопанството влияе върху финансовата политика. Смущенията въ стопанството, въ производството, въ размѣната и въ консумацията се отразяватъ и рефлексира въ бюджетнитѣ предвиждания. Ясно е при това положение, че нашата издържливостъ е въ зависимостъ отъ едно добре организирано стопанство, което е възможно само при слепване на една цѣлостна финансова и стопанска политика.

Отъ тукъ, г-да народни представители, е и обяснението за оизи голѣмъ интересъ, който днесъ се проявява и спрямо проблемата на продоволствието, и спрямо проблемата на производството и ценитѣ, спрямо състоянието на нашия париченъ пазаръ, спрямо начина, по който се финансира войната, изобщо спрямо всички стопански и финансови проблеми.

Въ центъра на всички тѣзи проблеми днесъ стои въпросътъ, по каквъ начинъ е организирано нашето стопанство, или, съ други думи, въ основата на неговата организация какви идеи лежатъ. Не се спори, г-да народни представители, по това, че днесъ, въ военното време, е немислима една стопанска дейностъ, ръководена отъ частната инициатива съ цель за печалба. Нуждитѣ на войната изискватъ, цѣлото стопанство да се направлява отъ държавата. Нуждитѣ на държавата изискватъ, цѣлиятъ стопански животъ, производство, продоволствие и консумация да се поставятъ подъ властта на управлението. Само по този начинъ би могло да се отговори на нуждитѣ въ военното време, само по този начинъ биха могли да се обезпечатъ сръдства за воденето на войната.

Когато става дума да се проведе и у насъ една подобна система, една политика на дирижиране на цѣлото наше стопанство, прави се едно възражение доста основателно, че това нѣщо е невъзможно да се проведе у насъ, че това нѣщо не е възможно 100% да се проведе въ всѣка държава. Прави се възражението, че ако политиката на дирижираното стопанство е възможно да се реализира 100% въ една индустриална страна, то това не е възможно въ една земеделска страна, гдето населението е производител на две трети отъ продуктитѣ, за които е удобно да се приложи купонната система въ индустриалнитѣ страни.

Това възражение до голѣма степенъ е основателно. Наистина, по изтъкнатитѣ причини, ние не бихме могли да искаме 100% да се въведе у насъ политиката на дирижираното стопанство. У насъ би било възможно дири-

жирано стопанство, например, 70, 80 или 90%. И когато тук ще обсъждаме нашата стопанска политика, ние ще трябва да си поставим въпроса: наистина ли у нас е съществена толкова процента дирижирана политика, колкото е възможно, наистина ли у нас е дадено най-доброто, най-хубавото от онова, което е възможно да се направи при нашите условия?

Г-да народни представители! Бележит за настъпване на епохата на дирижирано стопанство са ви известни. Това са, както мърките за управляване и овладяване на цените, за запазване на равновесието между цени и доходи и за правилно разпределение на стоките, така също и институти за прилагането на тия мърки. Доколко мърките са били целесъобразни и доколко институти са успели да приложат тези мърки, зависи от това, как стопанството реагира на онези фактори, които внасят било външни, било вътрешни смущения в неговия живот, зависи от това, как фактически държавата е овладяла да управлява и ръководи цените, зависи от това, доколко държавата е успяла да обезпечи стабилността на цените и на монетата.

Ако в едно стопанство цените растат непрекъснато нагоре, няма значение наличието нито на мърките, нито на институти. Това е белег, че това стопанство още не се е отърсило от либералистичните начини на управление. Напротив, ако една политика е овладяла цените, това е белег, че наистина има дирижирано стопанство.

Г-да народни представители! Най-важният факт, който тази година се забелязва в нашия стопански живот, това е голтмото увеличаване на цените и придружаващото го поскупване на живота. Нашият министър на финансите в своето великолепно експозе преди няколко дни отбеляза, че това поскупване възлиза на 50%. Това официално признаване на този процент на поскупването, което фактически — всъщност от нас го чувстваме — е повече, считам, че пак е голтмо и че то е един белег, един резултат не на такова дирижирано стопанство, каквото трябва да имаме.

Официалното обяснение за това голтмо поскупване е известно. Казва се, че повишението на цените у нас дойде от поскупването на вносните стоки. Казва се, че ние не можем да дирижираме, да влияем върху цените на вносните стоки, които, влизайки в нашето стопанство поскупнали, от своя страна въздействуват върху земеделските стоки, които пък от своя страна се връщат да въздействуват върху индустриалните стоки и да повишават цените им.

В една реч по отговора на тронното слово на 3 декември 1940 г. министърът на търговията г-н Загорев, като направи тази декларация, продължи: „Покачането на цените — казва той — се дължи на войната, един процес, срещу който не можеше да се направи нищо. Мърките, които се вземат, нямат претенцията, освен да задържат, да забавят движението на цените по-дълго и да премахнат поскупването, което стопански е неоправдано.“

При схващанията, изразени в този цитат, става ясно, че декларацията за заковаване на цените, направена преди известно време, не е още окончателна гаранция, че поскупването няма да продължи. Това, обаче, официално обяснение на поскупването, според мене, не е пълно, защото то не може да обясни някои явления в нашия стопански живот. Ето някои от тези явления като примър.

Според месечните известия на Дирекцията на статистиката, поскупването на земеделските произведения към месец септември 1941 г., при индекс 100 за 1939 г., е с 41.4%. Във същия момент индустриалните произведения от местни земеделски произведения са поскупнали с 63.3%, т. е. с 20% повече. Ясно е, че това е ненормално. Защото, когато суровите материали поскупват с 100%, индустриалното производство не може да поскупва с 100%, а ще поскупне, да кажем, с 50%, защото суровият материал е част от това индустриално производство. Но когато суровият материал е поскупнал с 100%, а индустриалното производство от този суров материал е поскупнало с 150%, явно е, че това положение е ненормално; явно е, че този факт характеризира една несвършена система за контролиране цените, несвършена система за контролиране на kalkulацията, които се представят в министерството. Заклучавам по този въпрос: ако суровите материали са поскупнали с 100%, индустриалните произведения трябва да поскупнат с не повече от 40-50%, тъй като разходите за суровите материали представляват половината

или 2/3 от общия разход на индустриалното производство, а останалата част представляват общи разходи, наем, данъци и пр.

Друго нещо, което това официално обяснение не може да изясни, е следното. Докато индустриалните произведения от вносни материали са поскупнали към септември 1941 г. с 30.2%, индустриалните произведения от местни сурови материали са поскупнали с 63.3%. Значи, индустриалните произведения от местни сурови материали са поскупнали повече, отколкото индустриалните произведения от материали, внесени отвън. Ясно е, че този факт е в пълно противоречие с официалното обяснение, което ни казва: поскупването у нас дойде от повишените цени на вносните стоки. Ако то наистина беше вярно и ако беше само то, в такъв случай индустриалните произведения от местни сурови материали нямаше да поскупнат почти двойно в сравнение с поскупването на индустриалните произведения от вносни сурови материали.

Ангел Стоянов: Ами надниците?

Димитър Андреев: Надниците са едни и същи, г-н Стоянов. Аз говоря за разликата в поскупването на индустриалните произведения, добивани от местни материали, и на индустриалните произведения, добивани от чужди, вносни сурови материали, и констатирам, че увеличението на цените на индустриалните произведения от местни материали е двойно по-голямо, отколкото увеличението на цените на индустриалните произведения, добивани у нас от външни сурови материали. Ясно е, че или статистиката е погрешна, или пък политиката е погрешна.

Един народен представител: Има и работи, които не знаем.

Димитър Андреев: Г-да народни представители! Мърките, които се взеха напоследък, мене ми се струва, са недостатъчни. Ние ще трябва да вземем още много мърки против това нарушение на нашия стопански живот. Ние трябва да се стремим да обхванем цялостно цялия пазарен сектор. Със последната наредба за заковаване на цените, в началото на месец ноември, се обгръщат стоки, които представляват по своята стойност може би повече от 50% от стойността на цялия наш стокооборот. Ние, обаче, трябва да отидем още по-далеч, да обхванем цялостно стоковия пазар. Една основна грешка у нас се направи и се прави с това, че от началото се взеха мърки за единични стоки, които се разширяваха постепенно. Нямаше изработен един основен план, по който да стане контролирането, обхващането на стоките на пазара. Наистина, в началото се каза: „Цените към 31 август 1939 г.“, обаче то излезе нещо много сериозно, защото още в началото се видя, че трябва да се коригират цените, както на вносните стоки, така и на износните стоки, а от това последва коригиране цените на търговците, и в края на краищата това не може да се счете като един основен план.

Като доказателство за липсата на такъв план, какъвто трябва да имаме, мога да ви посоча най-после и това, че едва преди два-три дена се въвежда дажби за текстилните продукти. Какво пречееше тия дажби да се въведат по-рано?

Аз мисля, г-да народни представители, че ние бихме могли да контролираме повече и цените на вносните стоки. Днес външната търговия се води на натурални начала, дава се стока срещу стока. За да внасяме известни ценни материали, без друго ние ще трябва да дадем ценни сурови материали. Онова, което ние изнасяме — жито, царевича, ориз, свине, маслодайни семена и пр. — не е по-малко ценно от онова, което внасяме: желязо, син камък, преди и пр. Следователно, понеже размяната е натурална и понеже тя се уговаря между държави, уговаря се от държава с държава, това е гаранция, че нашите стоки ще получат онези цени, които заслужават. От друга страна, от Германия идва, ако не повече, то поне 80% от цялия ни внос. В Германия има уредено едно идеално дирижирано стопанство. Ние бихме могли по пътя на споразуменията и по пътя на договорите с Германия да обезпечим твърди и постоянни цени на 80% от нашите вносни стоки.

Най-после, ние бихме могли да контролираме цените на вносните стоки и чрез разширяване дейността на изравнителния фонд. Аз и друг път съм поддържал, че не може да има дирижирано стопанство без изравнителен фонд. Ние ще трябва да се проникнем от тази идея и да разширим дейността на изравнителния фонд.

Г-да народни представители! Ние трябва да вземем мърки, защото поскъпването е една от най-важните проблеми в днешния момент. Поскъпването на живота е свързано с голъми социални затруднения поради намаляването на реалния доход на ония категории от нашето население, които имат твърди и постоянни доходи. Днес воюващите разчитат не само на оръжието си, но тѣ разчитат и на изтощението на народитѣ поради липсата на сурови и хранителни материали. Нѣма по-могъщ факторъ за разстройване на стопанството отъ поскъпването. Затова изисква се сериозно отнасяне къмъ тази проблема. Налага се да се привлѣкатъ като помощници на съответнитѣ министри най-компетентнитѣ днесъ мъже на България. Въ тази областъ сѣ изключени полумъркитѣ, въ тази областъ трябва да бъдатъ изключени всѣкакви непродуктивни предложения.

Г-да народни представители! Казахъ преди малко, че една отъ най-важнитѣ задачи на финансовата политика е обезпечаване стабилността на ценитѣ. Друга важна задача на финансовата политика е обезпечаване стабилността на монетата. Отъ тукъ следва въпросътъ: какво е днесъ положението на нашата монета? Знае се, че стойността на паритѣ е обратно пропорционална на тѣхното количество. Ако азъ имамъ стока единъ милионъ килограма и парично обращение единъ милиардъ лева, то значи срѣдната пазарна стойностъ на стоката ще бъде 1.000 л. за килограмъ. Ако азъ, обаче, отпущна, вмѣсто единъ милиардъ лева, два милиарда лева, стоката ще стане двойно по-скѣпа, защото сѣ скѣпитѣ пари ще се купи същата стока. Ясно е, че повишението на ценитѣ на стокитѣ значи обезпечаване на паритѣ.

Твърдението на германския финансовъ министъръ Крьозигъ, че при едно дирижирано стопанство, онова, което се явява неминуемо — нарушението на съотношението между стокитѣ и паритѣ — не грѣбва да се отразява върху движението на ценитѣ, не грѣбва да определя ценитѣ, е напълно вѣрно. Обаче ние ще си поставимъ този въпросъ за насъ и ще кажемъ: валидно ли е това правило и за насъ? Това правило би било валидно и за насъ само въ случай че ние имаме напълно дирижирано стопанство. Но щомъ като у насъ има поскъпване съ 50%, щомъ като у насъ ние не можемъ да контролираме ценитѣ на нашия въносъ, очевидно е, че това правило на Крьозигъ нѣма да бъде валидно за насъ, а за насъ ще бъде валидно правилото, че увеличаването на банкнотитѣ носи увеличаване на ценитѣ, че увеличаването на банкнотитѣ се отразява върху ценитѣ на стокитѣ.

Обезпечаването на монетитѣ, известно е, се проявява въ две направления: въ външната и вътрешната покупателна стойностъ на лева. И ако си поставимъ въпроса: съ колко се е обезценилъ нашиятъ левъ, ние ще грѣбва да отговоримъ съ отговора на въпроса: какво можемъ да си купимъ днесъ съ скѣпитѣ пари, съ които бихме могли да купимъ известна стока миналата година? Можемъ ли на вътрешния пазаръ днесъ да купимъ съ скѣпитѣ пари онова, което сме могли да купимъ миналата година? Министъръ Божиловъ ни каза, че за това, за което сме платили единъ левъ, ние днесъ грѣбва да платимъ още 50 стотинки — значи, съ толкова се е намалила покупната стойностъ на нашия левъ на вътрешния пазаръ.

За външния пазаръ. Формално курсътъ на нашия левъ остана неизмѣненъ по отношение марката, той е все 32-50, обаче ние не можемъ да купимъ днесъ на външния пазаръ онова, което бихме могли да купимъ миналата година съ скѣпитѣ пари. Споредъ статистическитѣ сведения, вноситѣ стоки къмъ септември 1941 г. сѣ поскъпнали по отношение 1939 г. при индексъ 100 за 1939 г. съ 62-4% — значи, сѣ такъвъ процентъ нашиятъ левъ е загубилъ своята покупна стойностъ на външния пазаръ. Може да се възрази, че и стойността на нашитѣ износни стоки се е увеличила. Но въ всѣки случай, докато вноситѣ стоки у насъ сѣ поскъпнали съ 62-4%, износнитѣ стоки сѣ поскъпнали 36-9% — значи, най-малко сѣ тази разлика нашиятъ левъ е загубилъ своята покупна стойностъ на външния пазаръ.

Идвамъ до въпроса какво е отношението на банкнотното обръщение у насъ спрямо скѣпотията, или какъ се отразява банкнотното обръщение върху скѣпотията, и дали ние наистина имаме повече банкноти, отколкото грѣбва да имаме. Въ своето изложение г-нъ министъръ Божиловъ даде много ценни и вѣрни мисли. Наистина въ либералистичното стопанство, кждето образуването на ценитѣ е свободно, увеличаването на банкнотното обръщение

се отразява върху ценитѣ, защото сѣ увеличаването на банкнотитѣ се увеличава търсенето, а се намалява стоката. Но въ дирижираното стопанство увеличаването на банкнотното обръщение не оказва никакво влияние върху ценитѣ. И това наистина е вѣрно. Ако ценитѣ сѣ наистина заковани, ако моята консумация е строго определена, има ли значение, дали азъ месечно ще получа 5.000 л. или 100.000 л.? Все едно е, защото азъ ще имамъ строго определено количество стоки за консумиране, които ще мога да си купя, а съ остатъка отъ паритѣ си азъ нищо не мога да правя, азъ ще грѣбва да имъ намеря друго мѣсто. Затова при дирижираното стопанство пускането на много банкноти нѣма никакво значение.

Но ние, г-да народни представители, разглеждаме явленията у насъ, кждето нѣмаме подобно стопанство, при което ценитѣ да сѣ заковани и да нѣма какво да правимъ съ паритѣ. У насъ все още можемъ да купуваме много стоки. И щомъ можемъ да купуваме много стоки, паритѣ се насочватъ нататъкъ, внася се смутъ, увеличава се търсенето, а това докарва поскъпване. Г-нъ министъръ Божиловъ ни обясни, че банкнотното обръщение е увеличено съ 50% поради скѣпотията: понеже скѣпотията е съ 50%, та и банкнотното обръщение ще грѣбва да го увеличимъ съ 50%. Но понеже нашето стопанство не е дирижирано, понеже нашитѣ пари не сѣ подъ режимъ, подъ какъвто сѣ паритѣ въ Германия, понеже сѣ нашитѣ пари ние можемъ свободно да купуваме още много стоки, поставя се въпросътъ: кое е причината и кое е следствието? Увеличеното банкнотното обръщение ли е предизвикало поскъпването, или увеличеното банкнотното обръщение е необходимо последица отъ поскъпването, което пъкъ е резултатъ на други причини? Азъ бихъ се радвалъ твърде много, ако г-нъ министъръ Божиловъ и г-нъ министърътъ на търговията дадатъ малко по-подробни обяснения върху влиянието на увеличеното банкнотното обръщение върху скѣпотията при положението, че нашето стопанство не е 100% дирижирано стопанство, както признава и г-нъ министъръ Божиловъ.

Но мене ми се струва, че банкнотното обръщение у насъ е по-голѣмо отъ необходимото, особено като вземемъ предвидъ съотношението между скѣпотията и банкнотното обръщение въ Германия и Унгария. Въ Унгария и Германия банкнотното обръщение се увеличи двойно, а у насъ повече отъ тройно, макаръ че ние не сме въ много по-различни условия отъ ония на германцитѣ и унгарцитѣ. Мене ми се струва, че при правенето на сбѣтката за банкнотното обръщение се правятъ нѣколко грѣшки. На първо мѣсто, взема се като база територията: къмъ 15 ноември 1941 г. тя е била увеличена съ 50%, следователно, и банкнотното обръщение грѣбва да се увеличи съ 50%. Не знаемъ защо се взема за база територията, а не населението, което се е увеличило съ по-малко отъ 50%. На второ мѣсто се прави презумпцията, че банкнотното обръщение не се е отразило върху поскъпването. И понеже поскъпването се е увеличило съ 50%, следва и банкнотното обръщение да се увеличи съ 50%. По този въпросъ, обаче, ние грѣбва да бъдемъ наясно. Грѣбва да се докаже, че наистина поскъпването не е резултатъ на увеличеното банкнотното обръщение, за да се оправдаятъ новитѣ 3 милиарда лева банкноти, които се пускатъ затова, че има поскъпване съ 50%.

На трето мѣсто — при обяснение размѣра на банкнотното обръщение се взема предвидъ и сумата 2.300.000.000 л. — стойността на закупенитѣ монополни артикули отъ Дирекцията за храноизносъ. Мене ми се струва, че и тукъ се прави една малка грѣшка, защото и къмъ м. августъ 1939 г. Храноизносътъ сѣщо е ималъ закупени монополни продукти. Азъ не знамъ какъвъ е билъ тѣхниятъ размѣръ тогава, но не допускамъ да е билъ по-малъкъ, отколкото днесъ, защото Храноизносътъ днесъ наистина не може да вземе храни отъ производителитѣ. Най-малко, когато се обяснява размѣръта на банкнотното обръщение, грѣбва да се взематъ предвидъ не тия 2.300.000.000 л., а разликата между стойността на продуктитѣ, които е ималъ Храноизносътъ презъ 1939 г., и стойността на тѣзи, които е ималъ презъ 1941 г.

На четвърто мѣсто, ми се струва, че се пресмѣта два пѣти размѣръта на банкнотитѣ за новитѣ земи. Щомъ като веднажъ оправдавате увеличението на банкнотното обръщение съ 50% поради увеличаване съ 50% на територията, не можете да го оправдаете и съ пустнатитѣ 3 и половина милиарда лева банкноти за размѣна на леи, динари, драхми и германски марки.

**Министър Добри Божилов:** Г-нъ Андреев! Азъ съжалявамъ, че говорите по този начинъ. Казахъ и въ изложението си, че е необходимо да говоримъ по-прецизно по тѣзи деликатни въпроси. Ако вземемъ всички цифри за банкнотното обращение, които Вие споменахте, то последното не само е оправдано, но и може да бѣде надминато, защото освенъ 3-тѣ и половина милиарда лева, пуснати за обмѣна на лев, динари, драхми и марки, има други 5 милиарда лева остатъкъ отъ клирингови девизи, които не се турятъ въ смѣтката отъ никого.

Следователно, нѣма защо да поставяте въ устата ми думи, които азъ не съмъ казалъ никѣде. (Ржкоплѣскания)

**Димитър Андреевъ:** Г-не министри на финансите! Азъ много ще се радвамъ, ако се лѣжа въ моитѣ песимистични констатации и предположения, но се страхувамъ, че на нашия париченъ пазаръ има повече банкноти, отколкото трѣбва.

**Министър Добри Божиловъ:** То е друга работа.

**Димитър Андреевъ:** Вие знаете нашия париченъ пазаръ. Достатъчно е да има за 1 милиардъ лева излишни банкноти, за да се внесе смутъ. А това ще има отражения и върху бюджета, и върху националното стопанство. Не мога да допустна, че Вие можете да бѣдете чужди на мисълта какво влияние иматъ на пазара еврейскитѣ пари, които напоследъкъ не могатъ да намѣрятъ пласментъ. Нѣкои ги изчисляватъ на 1 милиардъ лева. Тѣзи пари се лутатъ насамъ-нататъкъ и причиняватъ смутъ въ нашия капиталовъ, въ нашия париченъ пазаръ.

Говорейки по финансирането на войната, г-нъ министъръ Божиловъ ни каза, че отъ националния доходъ на Германия 1/3 отива за данѣци, 1/3 — за консумация и 1/3 — за спестовностъ, а у насъ — 10% за спестовностъ, 25% за данѣци и 65% за консумация. Ясно е въ каква насока ще трѣбва да работимъ. Това разпредѣление на националния ни доходъ оправдава моето песимистично предположение, че по нашия пазаръ има много книжни пари. Ние трѣбва да намалимъ покупателната сила на гражданитѣ, консумативнитѣ имъ разходи било чрезъ принудителна спестовностъ, било чрезъ намаляване на консумацията. Щомъ въ Германия 1/3 отъ националния доходъ се отдѣля за консумация, не бива у насъ да се отдѣлятъ 65%.

Финансирането на войната за насъ сега е свързано съ малки бюджетни срѣдства. При улеснението, което се даде на финансовия министъръ съ измѣненіето на закона за Българската народна банка, той не е много затрудненъ въ търсенето на срѣдства. Ако му трѣбваша повече бюджетни срѣдства, за да финансира войната, той сигурно щѣше да се запрете да ги търси. И понеже е майсторъ, щѣше да ги намѣри. Ние трѣбва да го улеснимъ, като намалимъ покупателната сила, която сега виси на нашия пазаръ, било, както казахъ, чрезъ принудителни заеми, било чрезъ намаляване на консумацията. Но това може да стане при единъ режимъ, който ще може да вземе смислени мѣрки, валидни за всички съсловия. Ние трѣбва да искаме жертви отъ всички. Щомъ искаме жертви отъ чиновницитѣ, на които казваме: нѣма да ви увеличимъ заплатитѣ, трѣбва да искаме жертви и отъ всички други съсловия. Известно е, че политически грѣшки могатъ да се поправятъ, но послѣдствіята отъ една стопанска дезорганизация, каквато не трѣбва да допустнемъ, сѣ непоправими.

Г-да народни представители! Искамъ да кажа нѣколко думи по данѣчната политика въ връзка съ предвиденитѣ въ бюджетопоекта приходи по закона за данѣка върху печалбитѣ отъ войната и по закона за еднократенъ данѣкъ върху имуществата на лица отъ еврейски произходъ.

Данѣкътъ върху печалбитѣ отъ войната има социално оправдание: който се ползува повече отъ условията на войната, трѣбва да плати повече. Направиха се много критики както върху принципитѣ на закона, така и върху неговото приложение. Азъ си обяснявамъ малкия размѣръ на предвиденитѣ приходи съ безпокойството, създадено отъ тѣзи критики по закона. Предполагамъ, че сме направили нѣкоя грѣшка при неговото изготвяне. Нужно е да прегледаме този законъ и да го коригираме, защото смѣтамъ, че отъ конюнктурнитѣ печалби ние можемъ и трѣбва да вземемъ повече приходи, отколкото се предвиждатъ.

Споредъ закона за защита на нацията, до 23 февруарий т. г. непокрѣстенитѣ евреи декларираха своитѣ имуществата.

Каккото си спомняте, стойността имъ възлѣзе на 6 милиарда и 200 и нѣколко милиона лева. По-после, по закона за еднократния данѣкъ трѣбваше да подаватъ декларации и непокрѣстенитѣ евреи, които бѣха не по-малко отъ 700 души — първенци, най-богатитѣ, като Жакъ Асеовъ и Куомджийски. Отъ тѣхъ се очакваше да декларирайтѣ имуществата за 1 и половина до 2 милиарда лева. Г-нъ министъръ Божиловъ въ една своя речъ казалъ, че стойността на имуществата по първитѣ декларации може да възлѣзе на 10 милиарда лева. Смѣло може да се предполога, че къмъ тия имуществата трѣбва да се прибавятъ и най-малко 5-6 милиарда лева, укрити отъ евреи. Значи, въ еврейски рѣще у насъ се намиратъ имуществата за не по-малко отъ 15-20 милиарда лева. По новия законъ за еднократния данѣкъ трѣбва да подаватъ декларации всички евреи — и покрѣстени, и непокрѣстени. И вмѣсто сумата на деклариранитѣ имуществата да бѣде по-голяма отъ оная презъ м. февруарий, тя не надмина 5.300.000.000 л. Затова, вмѣсто чрезъ тоя данѣкъ да се иззематъ 20% отъ имуществата на евреитѣ, фактически не се иззеха повече отъ 5%.

Азъ мисля, че тоя въпросъ ще трѣбва да се разреши преди всичко отъ гледна точка на интереситѣ на бюджета. Системата да се оставятъ въ рѣцетѣ на евреитѣ пари отъ ликвидация на тѣхнитѣ предприятия, колкото и малко да бѣдатъ тия ликвидирани предприятия, внася смутъ въ нашия бюджетъ. Тѣзи пари търсятъ тукъ-тамъ, да се пласиратъ, повишаватъ търсенето на стоки и се отразяватъ върху поскупването. Тоя въпросъ най-после трѣбва да се разреши и отъ социална гледна точка — отъ гледна точка интереситѣ на беднитѣ евреи. Ликвидирайки предприятия на богатитѣ евреи, не е социално справедливо да оставимъ въ тѣхни рѣце добититѣ капитали, съ които да се настаняватъ, както сѣ се настанили вече, въ голѣмитѣ софийски хотели и палати, като въ „България“ и „Балканъ“, където се ползватъ отъ българска прислуга, цѣлъ день играятъ на покеръ и коватъ клюки срещу българската държавна. Ние ще трѣбва да третираме еднакво беднитѣ и богати евреи. За да уредимъ тая материя, трѣбва да създадемъ една дирекция, едно централно тѣло, което да дава ржководната идея, да дава практическото разрешение въ всички случаи, които слага животътъ. Трѣбва да създадемъ единъ фондъ, въ който да внесемъ всичкитѣ пари, добити отъ ликвидацията на еврейскитѣ предприятия. Тия пари сѣ натрупвания национални, а не на Х или на У. Не трѣбва да оставимъ тия натрупвания да се използватъ за смущение на нашия пазаръ или да се подкупватъ защитници на еврейската теза. Щомъ влѣзатъ паритѣ въ този фондъ, най-напредъ държавата ще трѣбва да получи всички данѣци, съ които е била ошетена отъ евреитѣ. Съ останалитѣ пари трѣбва да организираме труда на евреитѣ, като ги третираме еднакво — и богатитѣ, и беднитѣ. Нѣма защо да правимъ единитѣ рентиери, а другитѣ да изхвърляме отъ стопанския животъ и да създаваме условия да умратъ отъ гладъ. Труда е и право, и задължение въ държавата. Щомъ отстраняваме беднитѣ евреи отъ стопанския животъ, щомъ сме създали за държавата заплахата да изживява срѣдства за тѣхното съществуване, утре, когато тѣ свършатъ своитѣ резерви, нѣма защо да позволяваме отъ натрупванията на евреи да се обогатятъ отдѣлни единици, българи, защото тия натрупвания сѣ национални. Ако има нѣкой, който трѣбва да се обогати, това не трѣбва да бѣдатъ частни лица, а нацията. (Нѣкои ржкоплѣскаха) Ние трѣбва да поставимъ бедни и богати евреи на единъ и сѣщи режимъ, да организираме тѣхния трудъ, да ги пращаме тукъ-тамъ да работятъ и да имъ плащаме отъ този фондъ.

Преди да завърша бележкитѣ, които искахъ да направя по бюджетопоекта, ще се спра съ нѣколко думи и на въпроса за подбора на лица въ управлението. Днесъ когато организираме нашето стопанство, когато изграждаме нашата издръжливостъ за изпитанията отъ войната, начело на управлението и като помощници трѣбва да бѣдатъ най-честнитѣ, най-способнитѣ и най-дѣловитѣ мъже. Ако единъ помощникъ на министра се е уличилъ въ явна невъзможностъ да се ориентира въ сложнитѣ проблеми, които животътъ слага, той трѣбва да си отиде. Ако другъ ржководител е смѣсилъ своитѣ интереси и тия на братята си съ интереситѣ и търговията на държавата, и той трѣбва да си отиде. Такива лица сѣ известни на нашето общество, и мене ми се струва, че не трѣбва да се дава повече основание да се занимаваме отъ трибунала съ тѣхъ. Приятелскитѣ и роднинскитѣ чув-

ства днес трѣбва да стоятъ по-долу отъ интереситѣ на държавата. Нашитѣ задължения къмъ държавата и нацията трѣбва да стоятъ по-високо отъ личнитѣ задължения къмъ Иванъ, Драганъ или Любенъ. Способнитѣ хора, г-да народни представители, не се намиратъ само въ кръга на познатитѣ на г-на министра. Тоя кръгъ често пѣти може да бѣде условие за жестоко измамване или излъгване, както напоследѣкъ стана съ единъ другъ висшъ чиновникъ, когото приобщихме къмъ управлението, на когото даже, шумно пристѣ въ нашитѣ срѣди, му дадохме и специална титла. Обаче той се оказа кадъръ да върши сѣлжитѣ си съ еврейтѣ и не оправда надеждитѣ, които му се възлагаха. Той напуста безшумно своя постъ и днесъ се оформява като единъ отъ най-големитѣ защитници на еврейщината у насъ. И трѣбва да кажа, че преди нѣколко време той е билъ ангажиранъ като адвокатъ срещу 500 хиляди лева да брани аптекаритѣ-евреи у насъ.

**Божилъ Прашиловъ:** Кой е той?

**Арх. Петъръ Дограмаджиевъ:** Ние се интересуваме да знаемъ кой е той.

**Димитъръ Андреевъ:** Ако следѣхте на кого въ бюджета дадохме нова титла и за кого се спорѣше въ бюджетарната комисиия, нѣмаше да ми поставите въпросъ. Вие го знаете по-добре отъ мене. (Оживление) Въ името на единението, г-да народни представители, ние приемаме въ нашата срѣда хора, независими отъ това, какви сѣ били довчера. Стига министърътъ да цени единъ човѣкъ, и той е привлѣченъ въ управлението. Но вмѣсто духовно единение, ние получаваме само механично единение. Това нѣщо отблъсква много добри наши българи националисти и се отразява сѣщо така и върху идейната подготовка на нашия народъ. Само хора, непетнени отъ неджитѣ на миналото, могатъ да бждатъ носители на нови идеи. Могатъ да бждатъ носители на единъ новъ свѣтогледъ само хора, въ подезнателния животъ на които не тлѣятъ останки отъ другъ свѣтогледъ.

Азъ свършвамъ бележитѣ си по бюджета съ тая мисълъ, съ която започнахъ: нашата издръжливостъ срещу войната зависи отъ доброто организиране на нашето стопанство, което е възможно само при една правилно следвана, здрава финансова и стопанска политика, която можемъ да изградимъ само като виждаме нѣщата, каквито сѣ: като имаме куража да ги назоваваме и като вземаме съответнитѣ мѣрки. (Ржкоплѣскания)

**Председателстващъ Димитъръ Пешевъ:** Има думата народниятъ председател г-нъ Жико Струнджевъ.

**Жико Струнджевъ:** (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Представенъ ни е да разгледаме и да гласуваме бюджетопроекта за 1942 бюджетна година.

Каза се, че бюджетътъ е единъ отъ най-важнитѣ правителствени актове — нѣщо повече, бюджетътъ е огледало на управлението въ една държава. Макаръ бюджетътъ да се състои отъ цифри, все пакъ въ тия цифри има разумъ, въ тия цифри се влагатъ ония необходимите разходи, които ще покажатъ, дали една държава се задовлява само съ поддържането на своята организация или тази държава сѣщевременно държи смѣтка за своитѣ стопански и културни цели, за своя стопански и културенъ напредѣкъ. Затова често пѣти се говори, че предъ цифритѣ нѣмѣятъ ученичѣ, философитѣ, финансиститѣ, икономиститѣ — нѣмѣятъ дори и боговетѣ.

Нашиятъ бюджетъ отъ нѣколко години насамъ се упражнява отъ финансовия министъръ г-нъ Добри Божиловъ. Азъ мисля, че нѣма да бѣде преувеличено, ако се каже, че въ тия тежки времена, които живѣе нашата държава въ стопанско, финансово, дори и военно отношение, България е щастлива, че нейниятъ бюджетъ се упражнява и че Финансовото министерство се управлява отъ г-нъ Добри Божиловъ, защото г-нъ Божиловъ въ своята дейностъ не се спира предъ никакви трудности въ настоящия моментъ. За него трудътъ е удоволствие, за него работата е необходимостъ. Той винаги ще намери време да прегледа своята служебна работа, винаги ще намери време да посрещне и изпрати всѣкого и навреме да разреши всички въпроси.

Безспорно е, че за да могатъ да вървятъ нѣщата въ Финансовото министерство въ редъ, твърде голѣма роля играятъ и помощницитѣ на г-нъ Божиловъ, които досега сѣ ни дали да разберемъ, че тѣ никога не сѣ опитвали

да саботиратъ или да излагатъ своя шефъ. Затуй Финансовото министерство въ много отношения извършва правилно и навреме своята работа.

Бюджетътъ на една държава, както и настоящиятъ, за да бѣде съвършенъ, трѣбва да отговаря на известни условия, които да легнатъ като основа въ неговото създаване и въ неговото упражнене. Първото условие, на което трѣбва да отговаря бюджетътъ на държавата, е той да отговаря на податнитѣ сили на народа, върху чиито плещи ще лежи. Ако ние вземемъ предвидъ изложението за финансовото положение на нашата страна презъ 1941 г. и изложението, което ни се направи отъ г-на финансовия министъръ за 1942 г., съ заключението, че бюджетътъ за 1941 г. ще бѣде приключенъ съ единъ излишекъ отъ 800 милиона лева, имаме правото да мислимъ и да сме увѣрени, че и бюджетътъ за 1942 г. сѣщо така ще бѣде приключенъ правилно, дори съ излишекъ. А това ни дава куража да дойдемъ до убеждението, че наистина и бюджетътъ за 1942 г. е съставенъ съответно и съгласно податнитѣ сили на българския народъ. Единъ бюджетъ трѣбва така сѣщо да бѣде уравнилосенъ. Но често пѣти за уравнилосяването на бюджета се поставятъ цифри и числа, които се сочатъ като непредвидени и случайни. Тогава бюджетътъ, макаръ и уравнилосенъ, е нереаленъ. А единъ нереаленъ бюджетъ значи, че той ще приключи съ дефицитъ. Такъвъ бюджетъ не може да се смѣта, че отговаря на нуждитѣ на държавата, защото дефицитътъ винаги засѣга стопанскитѣ и културни нужди на държавата. А засегне ли тѣхъ, то значи държавата винаги да стои на онава мѣсто, отъ което е започнала. А щомъ като бюджетнитѣ упражнения сѣ реални, приходитѣ сѣ такива, че задовляватъ реалнитѣ нужди на държавата, то такъвъ единъ бюджетъ наистина ще отговаря на своето предназначение.

Отъ представения ни законъ за бюджета на държавата за 1942 г., като разгледаме неговата приходна частъ, а така сѣщо и подробнитѣ му таблици, ще видимъ, че приходната частъ на сегашния бюджетъ лежи изключително върху реални приходоизточници. А щомъ тия приходоизточници сѣ реални, самиятъ бюджетъ ще приключи, безспорно, безъ дефицитъ. Това е едно отъ обстоятелствата, които ни даватъ надеждата, че нуждитѣ на държавата не само въ нейната организация, но и въ нейната културна областъ, и въ нейната стопанска областъ ще бждатъ задоволени.

Г-нъ министърътъ на финанситѣ ни каза, че приходитѣ на бюджета лежатъ главно върху два приходоизточници: първо, заеми и, второ, данѣци. Ние сме извършили единъ заемъ въ размѣръ на 3.500.000.000 л. И ако има нѣщо ценно въ този заемъ, който се реализира дори въ повече, отколкото сме предвиждали, то се дължи на това, че той е вътрешенъ, и ползата, която остава отъ него, ще остане за българскитѣ граждани, за българското стопанство. Ако направимъ сравнение между заемитѣ, които сѣ сключвани въ миналото въ чужди държави, и сегашния заемъ, не можемъ да не дойдемъ до убеждението, че ако сегашниятъ заемъ бѣше сключенъ въ нѣкоя чужда държава, най-малко 500.000.000 л. щѣха да останатъ за чуждитѣ поданици, които сѣ взели участие при сключването на този заемъ. Знае се, че заемитѣ винаги се сключваха съ голѣма лихва въ странство, че имъ се даваше известенъ емисионенъ курсъ и, най-после, че срещу тия заеми нашата държава, нашето стопанство, купуваше чужди стоки по желанието на онзи, който ни е далъ заема. По такъвъ начинъ чуждитѣ заеми винаги сѣ сключвали при единъ курсъ не по-голямъ отъ 70%. Вътрешнитѣ заеми сѣ полезни, вътрешнитѣ заеми сѣ необходими точно за да се задовляватъ нуждитѣ на нашето население и ползата отъ тѣхъ да отива за нашитѣ граждани.

Вторитѣ приходоизточници — това сѣ данѣцитѣ. Ние имаме два вида данѣци: прѣки и косвени. И единитѣ, и другитѣ иматъ свои преимущества и свои недостатѣци. Преимуществата на прѣкитѣ данѣци се състоятъ въ това, че тѣ сѣ постоянни и сигурни, когато косвенитѣ данѣци често пѣти могатъ да изложатъ държавния бюджетъ и държавнитѣ доходи на рискове. Недостатѣкъ на прѣкитѣ данѣци се състои въ това, че мжчно може да се опредѣли цѣлнитѣ размѣръ, защото размѣрътъ на прѣкитѣ данѣци не зависи само отъ капитала и имотното състояние на данѣкоплатеца, а зависи твърде много и отъ неговитѣ морални качества. За да може единъ прѣкъ данѣкъ да бѣде справедливъ, да бѣде нагоденъ споредъ условията и силитѣ на самия данѣкоплатецъ, необходимо е той да легне изцѣло и справедливо върху личността, която има своитѣ доходи, и съответно на тѣхъ да плаща съответния данѣкъ. За да може да се разпредѣли тази данѣчна тежестъ правилно върху гражданитѣ, необходимо

е да се въведе така наречения прогресивно-подоходен данък. Наистина, г-н министърът на финансите въ своето изложение не отрече, че прогресивно-подоходният данък е най-справедливият, най-правилният и най-добрият, но той каза, че сега не може да се приложи у нас, затуй защото той е компрометиран въ миналото и затуй защото се страхува да не би да се създаде корупция при облагането на данъкоплатците. Азъ зная, че през времето на земеделското управление, когато беше министър на финансите г-н Турлаковъ, се направи опитъ съ този прогресивно-подоходен данък, който наистина се компрометира. Но времето, когато беше въведенъ този данък, тогава и сега, не е едно и също: между личността на този, който въведе данъка тогава, и сегашния министър на финансите има голяма разлика. Нека си признаемъ, че компрометирането на прогресивно-подоходния данък през времето на Турлаковото управление се дължи изключително на тогавашното данъчно чиновничество, на тогавашния данъчен персонал, който саботира тогавашния министър. Тогавашният недостатък днесъ ни нѣма, и азъ мисля, че е необходимо да се направи поне опитъ въ нѣкои отъ областите съ въвеждането на този данък, затова защото чрезъ въвеждането на този данък ще може да се въведе въ нашето бюджетно управление най-справедливият и най-необходимият принцип — принципът на обществената солидарност и социалната правда. Обществената солидарност се състои въ това, че всѣки български гражданинъ, който има прѣки или косвени услуги отъ държавата, е длъженъ да носи тѣхните тежести. Колкото се отнася до социалната правда, тя се състои въ това, че всѣки трѣбва да поддържа държавата споредъ своето имотно състояние и споредъ своите доходи. Косвените данѣци се криятъ въ цените на самите прѣметни, необходими за употребление отъ гражданството. Тѣхните недостатѣци е тамъ, че често пѣти, когато държавата се намира въ тежко финансово състояние, може да прибѣгне да обложи прѣметите отъ първа необходимостъ съ по-тежки данѣци, и тѣзи данѣци да легнатъ изключително върху илешитѣ на широкитѣ народни маси. А стане ли това, ще се ограничи консумацията. А ограничи ли се консумацията, има опасностъ отъ израждане на нацията, на гражданството. Ето защо при облагането ще трѣбва строго да се спазва този именно принципъ — да не се облагатъ, или, ако се облагатъ, малѣкъ процентъ данѣкъ да бѣде върху прѣметите отъ първа необходимостъ, а тѣзи данѣци да легнатъ изключително върху по-състоятелнитѣ класи и съсловия, да се облажатъ прѣметите отъ категорията на лукса, а не прѣметите отъ първа необходимостъ. Има и друга една опасностъ, че когато държавата се намира въ стопанско притѣснение, тогава населението се ограничава въ консумацията на тѣзи прѣмети, върху които тежатъ косвени данѣци, и, безспорно, доходите отъ тѣхъ ще бѣдатъ по-малко. А особено е опасно, когато държавата се намира въ конфликтъ съ съседна държава, съ която има развѣтна търговия. Тогава, безспорно, доходите отъ тѣзи данѣци нѣма да постѣпватъ.

Въ всѣки случай днесъ данѣчното облагане е стѣпило на една по-здрава основа. Събирането на данѣците е отишло до таково положение, че то става почти безъ бирниции, а това е едно отъ преимуществата, състоящо се въ туй, че въ нашето общество вече нѣма оная тревога отъ бирниции, каквато имаше нѣкога. Бирникътъ вече не ходи въ селата да продава на хората чергитѣ и най-необходимитѣ тѣхни домашни принадлежности, за да събира данѣците. Това е вследствие настѣпилото съзнание въ българския данъкоплатецъ навреме да плаща своя данѣкъ, а отчасти така сѣщо и на по-усъвършенствуваната данѣчна система.

Но, г-да народни представители, ако погледнемъ на приходаизточниците въ бюджета, ще дойдемъ до убеждението, че нѣкои отъ тѣхъ, макаръ и сигурни, сѣ временни и сѣ течение на времето ще се премахнатъ. Така, напримеръ, приходите отъ военновременнитѣ печалби нѣма да съществуватъ завинаги, може би идущата година ще се премахнатъ; сѣщото е и съ прихода отъ еврейскитѣ имоти. Ето защо необходимо е навреме да се замислимъ, на тѣхното мѣсто да се създадатъ нови сигурни приходаизточници за бюджета на държавата. Азъ мисля, че единъ отъ тѣзи приходаизточници ще имаме и тогава, когато се създаде едно ограничено натрупване на богатства въ отѣлнитѣ граждани въ страната. Ако ние създадемъ система, при която единъ гражданинъ да може да има своите спестявания или своите натрупвания на богатства, благодарение на своята инициатива, благодарение на своето имотно състояние или на частната собственостъ, то ние трѣбва да поставимъ единъ максимумъ, излишекътъ или

горницата надъ който максимумъ да се прелѣе обратно въ самата държава. Азъ мисля, че ще се наложи да се подпечататъ и банкнотите, и при тѣхното подпечатване излишекътъ отъ тѣхъ или горницата отъ натрупването на такива богатства да бѣде прелѣта обратно въ държавата.

Г-да народни представители! И азъ ще се спра, ако не напълно, то отчасти само върху тая тревога, която се създава въ нашия париченъ пазаръ, поради това, че сѣ пустнати много излишни банкноти. Тая тревога, за голѣмо съжаление, иде отъ ония срѣди, които иматъ най-голѣмъ интересъ да има покойствие въ страната. Тревогата се създава отъ висшите наши кръгове, отъ състоятелнитѣ наши класи и съсловия. Тия класи и съсловия отиватъ до такава крайностъ и до такова безумие, бихъ казалъ, че не схващатъ и не разбиратъ, че сѣчатъ клона, на който сѣдятъ. Да се казва отъ единъ човѣкъ, който притежава банкноти за единъ или за два милиона лева, че тѣзи банкноти не струватъ нищо, че за него сѣ излишни, че той търси кѣде да ги пласира, азъ смѣтамъ, че такъвъ притежател на банкноти наистина сѣче клона, върху който стои.

Г-н министърътъ на финансите даде изявление, подкрепени така сѣщо и отъ нашия уважаванъ общественикъ, политикъ и финансистъ г-нъ Сакаровъ, че опасността и тревогата, която се създава въ нашето общество отъ инфлация, не съществува и, следователно, на този въпросъ трѣбва да погледнемъ съ всичката сериозностъ, съ всичкото успокоение. Веднажъ като не съществува тази опасностъ, трѣбва да се апелира и да се настоява да се засили и спестовността, тѣй много необходима за сегашния нашъ икономически животъ. Азъ мисля така сѣщо, че тѣзи тревоги не сѣ налице. Не сѣ налице затова, защото пускането на повече банкноти се дължи на увеличената територия на нашата страна; г-нъ министърътъ на финансите декларира, че отъ тѣхъ ще се изтеглятъ 2 милиарда лева банкноти и че най-после срещу това банкнотно обращение у насъ твърде голѣма роля играе нашиятъ трудъ — нашето национално богатство — какъто е доказано, че съществува въ нашия народъ. Азъ смѣтамъ, че една отъ гаранциите, че нѣма да има инфлация и че нѣма да има опасностъ да се посегне на спестяванията е и самиятъ финансовъ министъръ г-нъ Добри Божиловъ, който стои начело на финансовото управление; докогато той стои тамъ, тази опасностъ нѣма да съществува. Ето защо всички останали, които не сѣ засегнати и чийто съвѣсти не сѣ покрусени отъ тази, така да се каже, пагубна, опасна агитация, ще трѣбва веднажъ завинаги да създадатъ една атмосфера на успокоение въ нашия стопански и икономически животъ.

Бюджетното ни упражнение преди всичко задоволява най-напредъ главнитѣ нужди на държавата, а именно възнаграждението, труда — умственъ и физически — на нейнитѣ работници, на държавнитѣ служители. Днесъ държавнитѣ служители въ България се намиратъ въ едно особено благоприятно положение, което се състои въ това, че тѣ сѣ почти несмѣняеми. Ако тукъ-таме сѣ станали уволнения на висши чиновници въ нашата държавна иерархия, тѣ се дължатъ на висши държавни съображения, а не на съображения, каквито имаше въ миналото — подбуди на известни личности, които стоятъ вънъ отъ управлението. На второ мѣсто, нашитѣ иновинци получаватъ редовно своето възнаграждение, въ определено време отъ месеца, което е тѣй необходимо за тѣхното спокойно служене на държавата. Най-после, голѣма частъ отъ нашитѣ чиновници сѣ поставени сега въ много го-добри трудови условия, отколкото въ миналото. При тѣзи условия, въ които живѣятъ нашитѣ чиновници днесъ, би трѣбвало да се дойде до убеждението, че тѣ ще изпълняватъ образцово, идеално своите задължения къмъ държавата. За голѣмо съжаление, обаче, въ много отношения това не е така. Нѣкои отъ преждеговорившитѣ казаха, че въ нашата държавна иерархия съществува едно зло: бюрократия. Това зло е: бавностъ въ изпълнението на службата, много формалности. То се дължи, бихъ казалъ азъ, на многото чиновници, които изпълняватъ една и съща длъжностъ по различни начини и на различни мѣста въ държавната иерархия. Освенъ това, въ нашето чиновничество често пѣти се забелязва и желанието да се приспособява или, както казватъ нѣкои, да се презастрахова къмъ известенъ тежкия и настроенъ въ нашия общественъ животъ. Въ миналото имаше сѣщото нѣщо. Когато се усѣщаше, че идва на властъ друга партия, частъ отъ чиновничеството гледаше да се приобщи къмъ новата властъ, за да запази своите мѣста. Но между приобщаването въ миналото и приобщаването днесъ има твърде голѣма разлика: тогава сѣ се приобщавали къмъ новия режимъ, а днесъ приобщаването или презастраховането мѣри да се измѣни строятъ. А между смѣняването на режима и

смишляването на строя има грамадна разлика. Ето защо външно отношение властта ще трябва да бди, да наблюдава, да схваща и да разбере, дали някой ден, външно отношение няма да се предаде крепостта отвътре, както това е ставало и външно държави.

Прави ми така също впечатление, че част от чиновниците твърде неохотно отиват на служба външно земи и дори при преместване правят постъпки чрез разни лица и по разни начини да бъде отменена заповедта за командировката им или, ако са заминали, да бъдат откомандировани. Външно отношение Министерският съвет е взел едно решение, което би трябвало да се прилага строго, а именно: никога да не се отменяват такива заповеди, освен по най-уважителни причини: болест, смърт и др. външно семейството на чиновника.

Мисля също така, че е необходимо да стане размяна на чиновници от старите и новите предели на България. По този начин чиновниците от старите предели на България ще опознават новите земи, а чиновниците от новите земи ще опознават старите предели на нашата държава.

Като преглеждах бюджетите на отделните министерства, аз видях, че се повтарят някои стари хитрувания на чиновници, и то от висшите кръгове; а именно, да повишават заплатите си по околени пъти, като преименуват длъжностите си и се нарекат „началник на отделение“, или от „инспектор“ стане „главен инспектор“, или друго някое наименование. Необходимо е външно отношение да се създаде една система, защото тази, която имаме сега, е неоправдана и при нея външно случай не може да се дойде до едно принципно разрешение на въпроса за правилното повишение на един чиновник.

Колкото и да е голям апелът на г-на министъра на финансите, да се правят външно жертви за държавата от всички, включително и от чиновниците, като се избягва повишаването на заплатите им, аз мисля, че е необходимо да се намърят средства да се повишат заплатите на нисшия персонал. Защото положението на нисшите чиновници, които получават заплатата до 2.000 л., е страшно тежко. Сън пари един нисш служител външно случай не може да преодолее мъжността, които той среща външно живота си при днешната скъпост. Но ако не може да се намърят средства за подобрене заплатите на нисшите служители, или външно на държавните чиновници, то нека ги знаят, че това не се дължи на липса на съзнание у нас, че те трябва да бъдат справедливо външно наградени, а се дължи на липсата на средства, тъй като бюджетът на държавата ни външно момента е стигнал до своите крайни предели.

Г-да народни представители! И друг път съм казвал, и сега ще повторя, че е необходимо, бюджетите на Българската народна банка и на Българската земеделска и кооперативна банка да бъдат публикувани външно „Държавния вестник“ поне по отношение заплатите на чиновниците. Защото, нека си го признаем, всъщност между останалото чиновничество обстоятелството, че бюджетите за заплатите на чиновниците външно две големи наши кредитни учреждения се крият от общественото наблюдение, от общественото око, от обществения контрол. Сън това се създава убеждение, че заплатите на чиновниците външно две учреждения са големи, са кривовидни и затова не се изнасят на показ пред общественото наблюдение. А чиновниците, които работят външно две банки, по ценз — образователен и служебен — не стоят по-високо от чиновниците външно другите държавни учреждения и не изпълняват по-големи функции на държавата от другите държавни чиновници, за да им се дават по-големи заплати, отколкото на останалите чиновници, и тези заплати да се крият от общественото наблюдение.

Най-после аз ще помоля г-на министъра на финансите и съответната служба при неговото министерство да направят една коренна реформа относно събирането от населението акциз външно вината и външно материалит, от които се вари ракия. Нека всички да признаем, че този акциз не тежи на населението толкова сън неговия размер, колкото сън формалността по него. Населението е подхвърлено на твърде тежко изпитание при изпълняване формалностите, които то трябва да съблюдава при варене на ракии и мрене на материалит за вино. Няма да бъде преувеличено, ако кажа, че ако се премахнат формалностите по събирането на този акциз от нашето население, г-н министърът на финансите приживе ще си издигне паметник, а населението втори път ще бъде освободено от едно робство. Защото — казвам сън го и друг път, няма да го премълча и сега —

акцизните власти злоупотребяват сън своите права по закона за акциз. Акцизните власти крият издадените нареждания и разпореждания относно сроковете, и когато те изтекат, тръгват из селата, за да съставят кому трябва и кому не трябва актове.

Външно бюджета са предвидени известни разходи и за Външно правителство. Една част от тези разходи се отнасят за поддържането на нашия Дворец. Ако внимателно външно разходи за нашия Дворец, не ще забележим две характерни черти: първо, че те не са увеличавани от 1938 г. досега, включително и външно бюджета за 1942 г., и, второ, че не са предвидени разходи за поддържането на Престолонаследника. Тези две характерни черти външно разходите за Дворца по бюджета на Външно правителство трябва да служат за пример на нашето държавно чиновничество. То трябва да схване и разбере, че външно днешните времена, когато България се намира външно тежко стопанско и финансово положение, ще трябва да се дадат жертви от най-висшите органи на държавата до най-ниските. Външно отношение първо дава пример Негово Величество Царят. Той не увеличава своите разходи, макар че той живее външно скъпост, при които живеем и ние, и при същата скъпост, при които живеем и ние. Няко повече, той показва, че е примрени баща, защото поддържа своите деца сън средства външно разходи, външно каквото са били предвидени от четири години наам. Би трябвало и този факт да послужи за пример на нашите чиновници, които са бащи и трябва да се грижат за своите семейства и деца, толкова повече, че се даде увеличение на заплатите на чиновниците сън деца според броя на децата им. Повтарям, тези характерни черти външно разходите за нашия Дворец трябва да послужат за пример на нашето чиновничество, особено на онова, което стои по върховете на нашето управление.

Външно бюджета на Външното правителство се предвиждат разходи и за поддържането на народните представители. Има срди у нас, на които се заложи външно награденето, което се дава на народните представители, затуй защото те го получавали и тогава, когато Камарата не заседава. За да разбия тези упреци към народните представители, аз трябва да кажа, че външно награденето, което получава народният представител, е далеч по-малко, от което той има нужда, за да поддържа своя живот като народен представител. Преди всичко народният представител трябва да играе ролята на малък или голям общественик. А за да може да играе тази роля, той е длъжен да се движи външно срди и външно мста и да прави доста тежки разходи. Освен това, народният представител прави разходи и лично за себе си тук, докато заседава Камарата, а същевременно трябва да поддържа и своето семейство външно провинцията. Народният представител също така прави доста големи разходи, когато се движи между избирателите външно своята колегия. При такива обиколки той не може да стои там сън скръстени ръце, а трябва да бъде галантен външно харчовете. Най-после народният представител е зает външно Камарата точно външно земе, което му е най-необходимо да изпълнява своята професия. И затова мнозина от народните представители разтройват професията си, защото са заети тук и не могат да я упражняват.

Срещу външно награденето, което получава, народният представител изпълнява две много тежки задължения. Първото му задължение е това, че той трябва да служи за посредник между народа и управлението, и то не само между народа и министрите тук, външно София, а и между народа и кмета или кметския наместник долу, между народа и секретар-бирника, околийския управител, полицейския началник и пр. Цялата тази дейност е толкова голяма и сложна, че народният представител, дори и денонично да работи, не може да задоволи нуждите на своите избиратели. Тази неговата дейност се оценява твърде добре външно общество, и затова народният представител е станал една належаща, една животворна необходимост външно нашия живот. Аз съм убеден, че ако външно нашия живот няма народно представителство, връзката между народа и управлението би била скъсана и никога не би съществувало онова спокойствие, което днес ние наблюдаваме външно обществен живот.

Второто голямо задължение, което лежи външно плещите на народния представител, е задължението му да върши известни ходатайства пред разните учреждения външно държавата за задоволяване някои нужди на народа. Тези негови ходатайства могат да се разделят на две категории: ходатайства за задоволяване обществените нужди на избирателната му колегия и ходатайства за

задоволяване личните нужди на неговите избиратели. Но докато народният представител изпитва особено голямо удоволствие, когато ходатайства пред различните служби в министерствата за задоволяване на техните нужди в избирателната му колегия, като, например, направата на мост, шосе, някои постройки и пр., той изпитва голямо огорчение, когато трябва да ходатайства за задоволяването на известни частни интереси, частни нужди. Аз съм напълно убеден, че всеки от нас държи в джоба си най-малко десет писма, с които се искат такива ходатайства. Със такива ходатайства народният представител донякъде убива своя авторитет, своето достойнство, своя морален престиж. И ако има някоя, която оправдава народния представител в това отношение, то е туй, че сега той не отива да ходатайства за уволнение на този или онзи чиновник, както е било в миналото, а само за да даде морална гаранция за достойнството на някой кандидат, който иска да бъде назначен за държавен чиновник, че ще изпълнява съвестно службата, която ще му се възложи. Ако един ден нашата държавна организация дойде до положението, да се освободи народният представител от тези ходатайства за задоволяване лични интереси, от неговите плещи би се смъкна най-големият товар. Народният представител, изпълнявайки ролята си на посредник между народа и управлението, често пъти изправя на плещите си много криви дървета и тояги, много гръшки на някои служби в управлението. Тази обществена дейност на народния представител, именно най-много го издига в обществото и го прави авторитетен и популярен.

Г-да народни представители! Аз мисля, че за въпроса ще трябва да се направи една промяна в състава на Камарата в смисъл, да се гарантира участието на колкото се може повече набелязани големи наши общественици, защото при сегашната избирателна система често пъти елизирането в Камарата на големи наши общественици е придружено с трудности, с мъчнотии. Управлението ще трябва да обмисли този въпрос и да измени избирателния закон в такъв смисъл, да се гарантира участието в Камарата на наши набелязани общественици по усмотрението на правителството, които просто да бъдат провъзгласени за народни представители, без да бъдат избирани, защото, както казах, избирането е придружено с големи трудности.

Също така мисля, че е настъпил моментът, когато народните представители трябва да поемат доброволно още едно задължение, а именно във всяка околия от новите земи да отидат народни представители на групи по двама-трима, да ги обходя, за да се запознаят с новите, обичаите и настроението на народа във тези земи. По този начин ние ще можем да узнаем съответните настроения в тези земи спрямо управлението на нашата държава. След като провървим желанията и настроенията на народа във новите земи, ние ще можем да се уверим, дали е настъпил моментът, дали е удобно да направим избори там, дали сме подготвени за такива избори.

Смътам също, че е належащо да направим избори и във ония наши колегии в старите предели на страната, които по една или по друга причина са останали без депутати, било че избраните такива са починали, било че са касирани. Аз мисля, че във тези тежки времена за нашата държава не бива да оставяме част от нашия народ без представители в Народното събрание. Ще трябва и тези колегии, които сега нямат представители в Народното събрание, да понесат отговорност във днешните тежки времена. От друга страна, изборите във тези колегии, които сега нямат народни представители, ще изиграят и една политическа роля: ще се види какво е настроението на народа спрямо събитията, които днес преживяваме, дали сме на прав или на погрешен път.

**Марко Сакарски:** Въ военното положение сме, не можем да правим избори.

**Жико Струнджев:** Г-да народни представители! Въ бюджета на Върховното правителство са предвидени разходи и за Министерския съвет. Днешният Министерски съвет се представя от г-н проф. д-р Богдан Филев. За него може да се каже, че е мъчлив, търпелив и работлив. Тези три негови качества дадоха благоприятни резултати за нашия народ. Един от тези резултати е обединението на българския народ. За нас не остава нищо друго, освен да пожелаем, и въ бъдеще той да продължи политиката с същия темп и въ същото направление, за да можем окончателно да затвърдим придобивките, които сме постигнали досега.

Също така аз мисля, че е правилно гледището, което застъпи г-н Николаев в речта си при разискванията по отговора на царското слово, именно, че министър-председателят ще трябва да бъде освободен от заемането на отдалено министерство. Това се налага, защото ние натоварихме министър-председателя с твърде много длъжности. Много от длъжностите, които заема, не му дават възможност свободно и спокойно да се занимава с онова министерство, което днес той оглавява — Министерството на просвещението. И наистина, министерството е доста голямо и сложно, и нека си го признаем, така то не може да бъде ефективно и добре наблюдавано, добре управлявано. Някои изтъкват, че за това има пръчки от конституционен характер. Аз мисля, че ако на министър-председателя се даде титлата председател на Министерския съвет и има други 10 министри, конституцията няма да бъде накърнена и нарушена. Най-после, нека си кажем: ако днешните времена налагат тази промяна, нека един ден бъдещите поколения, нашите наследници, ни съдят за това „велико“ нарушение на конституцията. Но аз съмтам, че който и да дойде след нас, ще разбере, че тази промяна е била необходима.

Сегашният Министерски съвет се отличава с две характерни особености: първо, че не изхожда от партийни сфери, и, второ, че не изхожда от парламентарните сфери. Като се имат предвид тези две нови особености и положението, въ което живее днес нашата държава, което е осъзнал и българският народ — че са излизали сътресения във нашето управление — ние наблюдаваме, че нашето управление се намира днес при известно спокойствие. Това спокойствие се дължи на някои наши общественици. Един от тях е и г-н Цанков, който при разискванията по отговора на царското слово каза, че днешното управление може да се характеризира, че е мрътвило. Аз мисля, че тази негова характеристика е плод на едно политическо късогледство. Защото г-н Цанков, който изхожда от старите политически сфери, не може да търпи, не може да е спокоен, когато не вижда във Парламента сцени на бурни разисквания, сцени на побоища, сцени на обиди и изключвания; той не може да бъде спокоен, когато не вижда кавги между правителството и народни представители. На него е удобно да гледа тук борби, които ние да изнесем вън на улицата, там да станат убийства, да станат побоища, да има арестувания, за да се наложи като една необходимост, за успокояването на нашия народ, безспорно, идването на власт на неговото движение. На това неговото подхвърляние, дори и обиди, по отношение управлението, аз съмтам, че ние трябва да реагираме доста чувствително и осезателно и да докажем, че въ днешните времена точно това управление е необходимо за нашата държава, а когато настъпят нормални, спокойни времена, нека за тогава да оставим нашите бурни борби, за да може да ги изживе без опасност от външни нахлувания и от завладявания на нашата страна.

**Председателствувачът Димитър Пешев:** Моля, г-н Струнджев.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите заседанието да продължи след 8 часът, докато г-н Струнджев завърши своята реч.

Който приема това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължавайте, г-н Струнджев.

**Жико Струнджев:** Въ нашия бюджет чай-чувствителното, най-голямото перо е на Министерството на войната, и основателно, и справедливо, защото на него ние облягаме нашата сила, нашето спокойствие и нашата, така да се каже, цел — запазване територията на нашата страна. И аз мисля, че нашето народно представителство не само по традиция ще възприеме с бурни акации бюджета на Министерството на войната, но ще го възприеме и от дълбокото съзнание за необходимостта това министерство да бъде финансирано добре, за да изиграе тежката роля, която му е възложена във тези съдбоносни времена.

Г-да народни представители! Начело на това министерство стои днес г-н генерал Даскалов. Ако има някоя ценно в неговата дейност, откак е той министър на войната, това е, че той турна край на борбите вътре в нашето офицерство, на които ние бяхме свидетели. Тези борби започнаха от деветнайстотайските събития в нашата страна и с неговото идване те бяха потушени. Днес нашето офицерство е напълно отдалено на своя служебна длъжност, без да се занимава с начина на управлението на нашата държава.

Неговият примър се последва и от запасните офицери. Нашето запасно офицерство така също беше разделено на две. Днес ние сме свидетели, че не само то се обедини, но то обедини около себе си и всички останали запасни воени в един общ, силен, голъм Съюз на българското воинство, което ни дава възможност да върваме, че ние имаме днес едно воинство, което е готово с своята сплотеност наистина да защити достойно интересите на нашата държава.

Друга заслуга на г-н генерал Даскалов се състои в това, че той винаги е бил любезен да изслушва съобщенията на народни представители за ония констатации, които те са направили при мобилизацията и демобилизацията на нашата армия. Известно е на мнозина ви, че имаше известен антагонизъм между запасното и действащото офицерство на фронта. Тези донесения...

**Славейко Василев:** Такова нъщо нъма. Какво приказвате!

**Председателстващ Димитър Пешев:** Антагонизъм между действащи и запасни офицери! Такова нъщо никога не е било констатирано, никъде не е било казвано.

**Славейко Василев:** Нищо подобно нъма от това, което говорите.

**Друг народен представител Пък и не му е тук мѣстото.**

**Председателстващ Димитър Пешев:** Недейте говори неprovedени работи.

**Жико Струнджев:** Г-н Даскалов се вслуша и в други нѣкои съобщения и взе мѣрки. И днес можем да бъдем спокойни, че мобилизирането и демобилизирането на нашите войници отива правилно и редовно, което също така донася успокоение в нашето общество. Ние сме също така спокойни, че нашата армия е гарантирана и подсирена в своето облъкло, прехрана и въоръжение. Това е също така една гаранция за успокояване, че ние можем да се надвѣваме на силата на нашата армия.

Необходимо е така също, обществото и всички народни представители да се въздушеяваме от един съществено идеал, който да вдъхнем в душите на нашата армия — идеала за нашето обединение и запазването на това, което ние сме днес придобили. Това е да създадем дух в нашата армия.

**Димитър Кирев:** Той съществува. Нъма защо да го създаваме.

**Жико Струнджев:** И по такъв начин ние ще бъдем спокойни, че ще постигнем онова, за което досега мечтаехме.

От констатациите, които съм направил при обиколката ми из моята колегия, се възприх, че в нашия народ съществува един истински, един вроден патриотизъм. Този патриотизъм ще се отрази в нашия войник тогаз, когато той утре бъде повикан да изпълни свещения си дълг за отбрана на нашето отечество.

В вътрешните наши отношения твърде голъма роля играе днес умението ни да се справим с продоволствието на нашето население. Тази тежест е предоставена на Министерството на търговията. И нека си признаем, че голъмите усилия, които днес прави г-н министърът на търговията Загоров, все пак не се увеличават с успех, затова защото все още у нас липсва онова гражданско съзнание, доброволно да изпълним наредбите и законите в нашата страна. Ако това съзнание беше налице, много недостатъци в нашето продоволствие биха се премахнали, биха се преодолѣли. Но защото това съзнание липсва и защото има един истински за натрупване на богатства, вследствие на което се създават така наречените черни борси, така наречените спекулации с предмети от първа необходимост, аз мисля, че единственият начин за излизане от това тежко положение е създаването на една стопанска диктатура. Тази стопанска диктатура не трѣбва да се изрази само по отношение на продуктите, които се произвеждат в нашата страна, но и по отношение на продуктите, които служат за размяна в търговията.

Когато обикалях моята колегия — а вързам, че това и другите депутати са констатирани — самото население ни подсказваше какво трѣбва да сторим. То ни казваше: вие изземвате нашите храни — ние нъмаме нищо против това — вие ги поставяте в държавните складове, защото

са необходими за изхранване на гладуващото градско население, на работниците и на армията; но ние искаме още едно: наред с държавните складове на зърнени храни да поставите и държавни магазини за колониялни и манифактурни стоки, и тогава ние ще бъдем спокойни, че онова, което нас не трѣбза, ще го намѣрим в държавните магазини и ще го имаме на определена цена.

В туй отношение наблюдаваме, че се вземат известни мѣрки, състоящи се в това, че от нѣколко време в София става описание на стоките в голъмите магазини, че става една проверка на тия стоки и че се иска да се приведат в известност. Дали с това ще се постигне гонимата цел или ще настѣпи на нова смѣтка онова, което ние наблюдавахме, а именно укриването на стоките по мазите, по съседите, по роднини и приятели, ще се види в бъдеще. В всеки случай аз пакъ смѣтам, че ще дойдем до положението да приемем системата на стопанската диктатура, защото без нея е невъзможно да създадем спокойствие в нашия стопански и икономически живот. А то ще рече, да се поставят комисари в всеки голъм индустриално и фабрично предприятие.

Мисля така също да препоръчам да се обмисли въпросът, дали към Министерството на търговията не би могло да се създаде една дирекция на изобретенията, или дирекция на изкуствата. Тази дирекция ще бъде съставена от наши видни химици и физици, които да се възползуват от химическите и физическите закони в нашата страна и от онова, което е изнамѣрено в чуждите страни, и да създадат известни мѣрки за подобряване на нѣкои отрасли в нашия живот.

Като другар и спътник на Министерството на търговията е Министерството на земедѣлието. По бюджета на Министерството на земедѣлието са предвидени 1.020.000.000 л. за неговите разходи. Нъщо повече, и сега разходите на това министерство са увеличени. Като се направи смѣтка, ще се види, че около 400 милиона лева отиват за персонала. Наблегна се така също, че в бюджета на това министерство са предвидени 800 хиляди лева за разходи по посрѣщане и изпращане на гости. Аз съм с убеждението, че това министерство, което представлява земята у нас, би трѣбвало да бъде скромно в всичко отношение; би трѣбвало да бъде скромно така, както са скромни нашите земедѣлци-стопани в своите разходи. За голъмо съжаление, обаче, в това министерство най-много служби се предвиждат, най-много командировки в странство се предвиждат. И ако има в това министерство често пътници да се наблюдават борби между отделните служби, кой да бъде по-първи, то се дължи на голъмите ресурси, които се дават за пътници и дневни.

Аз мисля, че е време в нашата държава да поникнат навсякъде депа, в които да се отглеждат и продават мѣстните раси на птици и животни, за да престанем да внасяме птици и животни от странство, за които се харчат много повече пѣтни и дневни, отколкото струват самите те. Мисля така също, че ви е известно, какво ние купувахме кочове и овце от Европа, които струват на държавата близу по 10 000 л. Съ това искаме да подобрим нашето скотовѣдство. Фактически с него то не се подобрява, защото внасяме много осѣжден материал и защото този материал е неаклиматизиран в нашата страна, и не можем да имаме от него полза, която бихме имали, ако на мѣстна почва подобрим мѣстните наши породи животни и птици. Най-после, г-да народни представители, ние трѣбва да имаме предвид, че тия внасяни разплодни материали от Европа не са паднали там от небото. Те са продукт на кръстосвания, продукт на дългогодишните опити на хора учени, които са се предавали изключително на тази работа. Нека сторим и ние същото, за да не ставаме смѣшни, че отиваме в Европа за пѣтни, за гъски, за пуци, за пърчове, за кочове и за овце.

Към Министерството на земедѣлието принадлежат и земедѣлските задруги. По отношение на тях аз бих казал да се направи всичко възможно, тия задруги да не дойдат до положението да изпълняват ролята на нѣкогашните енчери в турската войска: да свалят и качват министрите и да правят избори за народни представители, защото такава тенденция и опити се направиха, но навреме се парализираха. Нека да не изпадаме въ таква грѣшки. Макар че отсъства г-н министърът на земедѣлието, бих изказал едно пожелание: да направи той всичко възможно, да разсе в обществото едно убеждение, създадо се, че в това министерство отзреме стават борби между професиите — ветеринари и агрономи — че въ него се коват често пъти интригантства и че най-много там се кове и партизанщината. Тия три не-

достатъка ще трябва да се премахнат от това министерство, за да може да се очисти то от упръците, които упръци само му пръчат, без да го издигат въ лицето на ония, чиито представители са тези чиновници.

Представенъ ни е така също и бюджетът за разходите на пощите, телеграфите и телефоните. Не е представенъ бюджетът на железниците, който се представя отделно. Ще кажа само няколко думи по адресъ на това ведомство — пощите, телеграфите и телефоните.

Г-да народни представители! Ако има дейност, която заслужава нашата адмация и уважение, това са пощите, телеграфите и телефоните, а заедно с тях, разбира се, и железниците. Азъ наблюдавамъ, че въ това ведомство се работи къртоски, че чиновничеството дори въ централното управление работи при много неблагоприятни трудови условия. Дветъ професии, железничари и телеграфопошеници, са обединени въ два отделни съюза. Тия съюзи навремето зодъха една политика явно противна на нашата държава. Днесъ, за голъма наша радост, тези съюзи са застанали на фронта на държавата и с своята организация са истински нейни помощници. Тези съюзи с своята си организация могат само да ни радватъ, въ смисълъ, че ние можемъ да се надяваме на тях въ тежки моменти, когато държавата ще бъде на изпитание, да бъдатъ въ помощ на самата държава.

Ще се спра накратко и на Министерството на благоустройството. Това министерство се оглавява отъ г-нъ министъръ Василевъ. За това министерство може да се каже, че са осъдени сръдства на нашата държава, които са предиздени за него, направени са грамадни подобрения въ нашата страна. Азъ дължа да изкажа своето задоволство отъ страна на моята колегия по адресъ на г-нъ Василевъ, защото той въ своето 2-годишно управление, съ създаване на безработна група въ Кулска околия можа да създаде съобщителни сръдства, които, може да се каже, обррнаха тази околия отъ една абисинска околия въ една модерна и цивилизована околия въ настоящия моментъ.

Азъ моля г-на министра на благоустройството да разбере, че законътъ за благоустройството е неприложимъ за нашите условия, за нашите села, че има масово недоволство отъ него. (Ржкоплъскания) И когато ние гласуваме този законъ — нека си признаемъ своя грѣхъ — не го прегледахме и изучихме, защото имаме увѣреността, че въ изготвянето му са участвували видни наши общественици, архитекти, дори председателятъ на Върховния административенъ съдъ, и бѣхме увѣрени, че, макаръ че са взети предвидъ чуждите законодателства, но са взети предвидъ и нашите мѣстни условия, къмъ които законътъ трябва да се пригоди. За голъмо съжаление, това не се оправдава. Даже и не сме забелязали, за голъмо съжаление, макаръ че сме 65 души адвокати въ Камарата, че подписването на жалбите по закона за благоустройството трябва да става отъ архитектъ. И понеже архитектите на частна практика са много малко, търсенето имъ за подписване на жалбите затруднява работата. Напримѣръ, въ Видинъ има само единъ архитектъ; също и въ Враца единъ, какъвто е нашиятъ колега г-нъ Дограматджиевъ, и ще трябва, напримѣръ, жалбите по закона за благоустройството отъ Кулска и Бѣлоградчишка околия да се изпращатъ въ Враца, за да бъдатъ подписвани отъ архитекта въ Враца. Ще рече, ако тръгнемъ изъ този път, ще трябва жалбите по бракоразводните дѣла да се подписватъ отъ попове или жалбите по закона за горите — отъ лесничии.

Още едно пожелание къмъ Министерството на благоустройството: да се направи всичко възможно, чакъ по-скоро да се електрифицира цѣла Северна България, което е тъй необходимо за стопанския животъ.

Бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение е втори по-голѣмина. Той засѣга духовната култура на нашия народъ. Обррнато е голъмо внимание на народното просвѣщение, обаче трябва да кажа, че по това ведомство има много правилници и закони, затова човѣкъ не може да проникне въ него, както не може да се проникне въ окопи, закрити съ телени мрежи. Въпрѣки тези закони, правилници и дисциплинарни съвети, все пакъ се шири въ сръдитъ на учителството онова неприязнено отношение къмъ държавата, което ние сме констатирани отвреме. За учителството ще трябва да се направи нѣщо, за да не се създаде недоволство всрѣдъ него, защото на него възлагаме твърде тежката задача — създаването на български граждани. Учителството работи при тежки условия, то е лишено отъ възможността да авансира. Това го отчайва и го кара да напуска учителското поприще, особено мѣждетъ учители, и виждаме да оставатъ на работа само жени.

Къмъ Министерството на народното просвѣщение е причисленъ и Българскиятъ учителски съюзъ. Българскиятъ учителски съюзъ едно време бѣше явно противъ държавата. Днесъ Учителскиятъ съюзъ е сведенъ до една излишна организация, защото тази организация е поставена на такива начала, че учителътъ не може да намѣри въ нея абсолютно никаква защита, особено като се има предвидъ, че секретарятъ на Българския учителски съюзъ е понастоящемъ околийски учителски инспекторъ и същевременно е членъ въ висшата оплаквателна комисия. При това положение можете да си представите каква защита би получилъ учителътъ при оплакване. Вие трябва да знаете, че околийскиятъ училищенъ инспекторъ контролира дейността на учителя. Учителскиятъ съюзъ трябва да бъде отдушникъ за учителя. Тамъ той трябва да намѣри възможностъ да изкаже своята болка, когато е неправомерно оценяванъ или преследванъ, и да потърси отъ тамъ защита. Но когато въ висшата оплаквателна дисциплинарна комисия секретарятъ и инспекторътъ е едно и също лице, ще признаете, че Учителскиятъ съюзъ не може да изиграе своята роля на защитникъ на учителя.

Ще се спра, уважаеми г-да народни представители, отчасти и върху бюджетопроекта на Министерството на вътрешните работи. Министерството на вътрешните работи играе най-важната роля въ нашия животъ. За да играе тази роля, то си служи съ униформена и цивилна полиция. Униформената полиция е поставена на известна висота благодарение на курсоветъ, презъ които минаватъ полицантите. Всички наши уважения къмъ нея. Но колкото се отнася до цивилната полиция — агентите, тѣ въ провинцията не могатъ да се проявятъ, защото бързо се узнаватъ отъ населението и последното се крие отъ тяхъ или пъкъ прикрива онова, което тѣ трябва да узнаятъ. Ето защо е необходимо въ това отношение да се направи известна реформа, като се назначатъ за цивилни полицан мѣстни хора, които познаватъ по-добре условията.

Ще се спра и азъ на нашата национална пропаганда. Единъ отъ ратниците за нея — и въ първата Камара, и въ настоящата Камара — съмъ билъ и азъ. Нека си призная, националната пропаганда не може да даде онова, което лично азъ и гражданите очаквахме отъ нея. Азъ съмъ недоволенъ отъ националната пропаганда. Каточели тя нѣма достатъчно сили, умение и куражъ да се бори съ чуждата пропаганда. Вечеръ ние имаме две предавания на новини отъ нашето радио въ 20 ч. 30 м. и 22 ч. 45 м. Въ 21 ч. има предаване отъ радио Лондонъ на български. Платени наши и чужди агенти често пъти чрезъ това радио клеветятъ нашия народъ. Би трябвало въ нашето предаване на новини въ 22 ч. и 45 м. да се изобличаватъ тези клеветници и по такъвъ начинъ да се създаде убеждение въ нашия народъ, че тези хора тамъ са продажници, че тѣ са лицемери, че тѣ са наши неприятели, които ни клеветятъ.

**Д-ръ Петъръ Шишковъ:** Българскиятъ народъ не слуша радио-Лондонъ.

**Жико Струнджевъ:** Който смѣта, че не се слуша у насъ радио-Лондонъ, се лъже. Въ селата го слушатъ, и то по таенъ начинъ. Ние трябва да изобличаваме предаванетоъ отъ радио-Лондонъ, защото оставатъ въ нашето население неблагоприятни впечатления отъ предаванетоъ на радио-Лондонъ, и всичко това разлага нашето село, нашето общество.

Къмъ Министерството на вътрешните работи е и Дирекцията на народното здраве. Тази дирекция, макаръ и да е поставена на добри начала, все пакъ се нуждае отъ известни реформи. Най-голѣмата необходимостъ за нашето население е да бъде то чисто и чисто, а това ще каже: при здравните домове — задължително правене на селски къпанни, където селяните периодично, дори и принудително да отиватъ да почистватъ тѣлото си. Необходимо е така също да се взематъ мѣрки за насърчение на браковете и на раждаемостта.

**Председателствуващъ Димитъръ Пеневъ:** Свършвайте, г-нъ Струнджевъ! Времето Ви изтече.

**Жико Струнджевъ:** Свършвамъ. — Г-да народни представители! Последното министерство, съ което ще се занимава, е Министерството на външните работи. Ако има политика, която да е напълно одобрявана отъ цѣлото български народъ, това е политиката, която води нашето Външно министерство. Нашиятъ народъ е извънредно доволенъ отъ обстоятелството, че той досега е оставенъ спокоенъ, че идеалитъ, за които ние сме мечтали, сме ги придобили безъ кръвъ. Министерството на външните

работи се оглавява от г-н Поповъ, който, като синъ на нашия народъ, има и неговитъ качества — е мъчаливъ, търпеливъ и работливъ. Българскиятъ народъ иска да бжде продължена тая политика.

Нека открито ви заявя, че нашиятъ народъ, макаръ да е ималъ нѣкакви настроения въ миналото спрямо Турция, днесъ е извънредно доволенъ, че Турция е въ добри отношения съ насъ. Нашиятъ народъ е притѣпилъ и е забравилъ всичкитъ горчивини отъ миналото. Той къмъ турската държава и къмъ турската територия погледъ нѣма. Следователно, могатъ да бждатъ увѣрени всички срѣди, че нашиятъ народъ, че нашиятъ земеделски народъ днесъ не питае никаква омраза, абсолютно никаква омраза къмъ турската държава, къмъ турския народъ и къмъ турската армия. Нашиятъ народъ е доволенъ така също извънредно много и поради нашитъ добри отношения съ Хърватско. И ние схващаме, че идеята за славянството възниква на нова смѣтка въ лицето на нашитъ хърватски братя. Нека тази политика се продължава и да може да се осъществи колкото може по-дълбоко, по-сигурно и по-сериозно.

Отъ така водената политика, г-да народни представители, отъ нашето Външно министерство, отъ политиката, която води изобщо нашето правителство, отъ поведението, което държи нашиятъ Парламентъ спрямо управление, спрямо народъ и държава, бждете убедени, че оня идеалъ, който сме често пѣти провъзгласявали, а именно: единъ народъ, една държава, единъ Царъ, е напълно налице и нѣма да бжде далечъ времето, когато той ще бжде осъщественъ съгласно нашитъ мечти. (Ръкоплѣскания)

**Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ:** Г-да! За следното заседание, утре, 24 декемврий, 15 ч., въ съгласие съ правителството, ви предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1941 бюджетна година (Продължение на разискванията).

Второ четене на законопроекта:

2. За измѣнение и допълнение бюджета на държавата за 1941 бюджетна година.

3. За извънреденъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Министерството на земеделието и държавнитъ имоти за 1941 бюджетна година, въ размѣръ на 11.000.000 л.

4. За измѣнение и допълнение на закона за изплащане на непокрытитъ имоти на лица отъ еврейски произходъ, предложени на държавния поземленъ фондъ за изкупуване, съгласно закона за защита на нацията.

5. За разрешаване на министра на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството да поеме задължение за нуждитъ на Главната дирекция на общественитъ сгради и пр. и на Главната дирекция на строежитъ, въ размѣръ на 1.270.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Одобрение на предложенията:

6. За одобрение постановленията на Министерския съветъ отъ 1941 г., издадени въ връзка съ нѣкои мѣроприятия въ Добруджа.

7. За освобождаване въздухоплавателнитъ дружества въ България да изнасятъ за чужбина и издѣлия металически (варели и пр.), внесени безъ мито и пр., по специалнитъ договори, сключени съ държавата.

8. За разрешаване да се изнасятъ безъ заплащане на мита и др. разни съестни продукти за служителитъ при българската царска легация въ Букурещъ.

9. За разрешаване на акционерно дружество „Комисионария“ въ София да предаде обратно около 18.000 кгр. конопено семе на цивилното интендантство въ Фиуме (Италия) и се освободи отъ износни мита и др.

10. За освобождаване отъ вносно мито и др. 20.000 кгр. сухо-безсолни биволски кожи „Шанхай“.

11. За одобрение 44. постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 27 юний 1941 г., протоколъ № 111 — относно Централата за нарочни доставки.

Първо четене на законопроекта:

12. За отпущане оборотни срѣдства отъ Българската земеделска и кооперативна банка на Главногo комисарство на снабдяването за посрѣщане текущи нужди въ връзка съ снабдяването.

13. За допълнение на закона за депозиране на печатни и литографни произведения въ народнитъ библиотеки.

14. За разрешаване на Държавното висше училище за финансови и административни науки въ София да сключи заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка подъ гаранция на държавата.

15. За допълнение на закона за Държавното телеграфо-почтенско училище.

16. За измѣнение на закона за отпечатване юбилейни почтенски марки по случай XX юбилеенъ конгресъ на Общия съюзъ на пострадалитъ отъ войнитъ.

17. За откупуване индустриалната тѣснопѣтна желѣзопѣтна линия отъ спирка „Орлица“ до спирка „Балабановъ“ отъ държавата.

18. За отпущане заеми за строежъ на жилищни сгради на преселницитъ отъ Северна Добруджа.

19. За отстъпване даромъ на Съюза на българскитъ писатели държавния имотъ въ гр. София, ул. „Ген. Паренсовъ“ № 8, за постройка домъ на българскитъ писатели.

20. За разрешаване на министра на вътрешнитъ работи и народното здраве да поеме задължение за нуждитъ на народното здраве, въ размѣръ на 50.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

21. За допълнение на закона за гражданското сѣдопроизводство.

Които приематъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. 32 м.)

Председателъ: **ХРИСТО КАЛФОВЪ**

Подпредседателъ: **ДИМИТЪРЪ ПЕШЕВЪ**

Секретари: **ДИМИТЪРЪ САРАДЖОВЪ**  
**СВЕТΟΣЛАВЪ СЛАВОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ.**